

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Дніпродзержинський державний технічний університет
Факультет менеджменту, економіки, соціології та філології
Кафедра перекладу

**МОВА І СВІТ:
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКЛАДАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Матеріали регіональної науково-методичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених

Дніпродзержинськ • 20–21 лютого 2013 р.

Дніпропетровськ
Видавець Біла К. О.
2013

УДК 372.881.1
ББК 74
М 74

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Садовой О. В. – проректор ДДТУ з наукової роботи, д. т. н., проф.

Заступник голови:

Воронова З. Ю. – зав. кафедри перекладу, к. філол. н., доц.

Члени оргкомітету:

Донченко С. П., д. іст. н. проф.;

Секрет І. В., д. психол. н., проф.;

Сорокіна Л. М., к. соціол. н., доц.;

Валуєва Н. М., к. філол. н., доц.;

Романюха М. В., к. філол. н., доц.;

Найда А. М., к. філол. н., доц.;

Гольтер І. М., ст. викл.;

Радченко Т. А., ст. викл.

Вчений секретар конференції:

Чернова А. В., к. філол. н., доц.

М 74 Мова і світ: сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі :
матеріали регіон. наук.-метод. конф., 20–21 лют. 2013 р. – Дніпропетровськ:
Біла К. О., 2013. – 76 с.

ISBN 978-617-645-098-6

У збірнику надруковано матеріали регіональної науково-методичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Мова і світ: сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів.

УДК 372.881.1
ББК 74

ISBN 978-617-645-098-6

© Авторський колектив, 2013

К. п. н. Гутарева Н. Ю.

*Институт природных ресурсов Национального исследовательского
Томского политехнического университета, Российская Федерация*

КОНТРОЛЬ АСПЕКТНЫХ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ УСТНОЙ РЕЧИ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Данная работа посвящена актуальному вопросу в методике обучения иностранным языкам – контролю аспектных речевых навыков устной речи. Речевой навык – компонент сознательно выполняемой деятельности; речевое действие, достигшее в результате выполнения упражнений степени автоматизма. С позиции теории речевой деятельности речевой навык определяется так же как способность осуществлять операцию по оптимальным параметрам (подразумеваемая под операцией способ, которым выполняется действие в определенных условиях), в отличие от речевого умения как способности осуществлять действие по оптимальным параметрам этого действия. В основе речевого навыка лежат речевые действия двух видов: оформления (действия произношения, интонирования, лексического и грамматического оформления в соответствии с нормами языка) и оперирования (умственные действия по выбору, сличению слов и грамматических форм, составление целого из частей, комбинирования, принятие решений, построение и вариации по аналогии). Действия оформления и оперирования должны быть доведены до определенного уровня совершенства, т. е. навыка, обеспечивающего направленность внимания в процессе говорения только на содержание высказывания. Большинство методистов склоняются к тому, чтобы выделять аспектные речевые навыки (фонетические, лексические, грамматические) и рассматривать их в качестве компонентов речевых умений [1, с. 297].

При контроле аспектных речевых навыков устной речи, например, лексических – должна учитываться степень их сформированности, т. е. автоматизированности и правильности в выполнении обучающимися соответствующих

речевых действий с учетом специфики речевой деятельности. Что же собой представляет лексический навык? Прежде всего, лексический навык – это автоматизированное действие по выбору лексической единицы адекватно замыслу и ее правильному сочетанию с другими единицами в продуктивной речи и автоматизированное восприятие, и ассоциирование со значением в рецептивной речи. В основе лексического навыка лежат следующие операции: во-первых, перевод лексической единицы из долговременной в оперативную память (вызов слова) адекватно речевой задаче; во-вторых, сочетание лексической единицы с предыдущей или с последующей адекватно замыслам и нормам языка, и наконец, в третьих определение адекватности выбора и сочетания единиц в зависимости от ситуации. Как известно, основной практической целью обучения лексическому материалу иностранного языка является формирование у обучаемых лексических навыков как важнейшего компонента экспрессивных и рецептивных видов речевой деятельности [3, с. 40]. Итак, организация текущего контроля с помощью тестирования позволяет не только следить за процессом формирования лексических навыков, но и предпринимать конкретные меры по предотвращению дальнейших ошибок. Как известно, с помощью лексики передается и воспринимается содержательная сторона речи. В связи с этим работе над лексической стороной речи при обучении иностранному языку уделяется значительное внимание. Основная цель работы над лексикой состоит в формировании лексических навыков, а затем для диагностики результатов используется тестовый контроль сформированности лексических навыков.

Так же, как и при обучении, грамматической стороне речи, особого внимания заслуживает вопрос о выделении отдельных компонентов в структуре содержания обучения лексической стороне речи. Условно мы можем выделить следующие компоненты: во-первых, лексический минимум – активный и рецептивный; во-вторых, объективные трудности усвоения лексического минимума определенной языковой категорией учащихся; в-третьих, психологическую характеристику лексических навыков и специфику их взаимодействия с грамматическими и слухо-произносительными навыками в речи; в-четвертых, лексические реалии изучаемого иностранного языка; и в-пятых тематику.

Безусловно приведенная структура обучения лексической стороне речи признается не всеми методистами и поэтому остается до сих пор дискуссионной, но мы считаем, что в ней содержится разумное зерно.

Список использованных источников:

1. Азимов Э. Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – СПб.: Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Бухбиндер В. А. Вопросы обучения лексики ИЯШ / В. А. Бухбиндер. – М.: Просвещение, 1972. – № 6. – 39 с.
3. Горчев А. Ю. О методике тестового контроля навыков устной речи ИЯШ / А. Ю. Горчев. – М.: Просвещение, 1976. – № 6. – 40 с.
4. Горчев А. Ю. Опыт тестового контроля навыков по иностранным языкам в школе / А. Ю. Горчев // Сборник научных трудов. – М.: Просвещение, 1977. – 250 с.
5. Зими́на Г. Я. Некоторые приемы тестирования и контроля лексической стороны речи учащихся средней школы / Г. Я. Зими́на, Л. К. Маркелова. – М.: Высшая школа, 1976. – 183 с.
6. Иванова Е. Ф. Лексико-грамматические тесты для организации текущего контроля / Е. Ф. Иванова. – Иркутск, 1983. – 97 с.
7. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 198 с.
8. Richards J. C. Approaches and Methods in Language Teaching Cambridge University Press / J. C. Richards, T. S. Rodgers. – 1986. – 171 p.
9. Практикум по методике преподавания иностранных языков: учеб. пособ. для студ. пед. инст.-ов по спец. № 2103 / [К. И. Соломатов, С. Ф. Шатилов, И. П. Андреева и др.]. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
10. Опыт разработки стандартизированного теста ИЯШ / А. П. Старков. – М.: Просвещение, 1978. – № 1. – 124 с.
11. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С. Ф. Шатилов. – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.
12. Harold S. Techniques in testing / S. Harold. – Oxford University Press, 1983. – 12 p.

Каламбаева Г. Б.

Евразийский университет имени Л. Н. Гумилева,

г. Астана, Республика Казахстан

MOBILE ASSISTED LANGUAGE LEARNING

Today, the rapid development of technology has led to the mechanization of modern society, which is to empower people, involves changes in the system of social values. The consequence of this transformation is the development of the Internet and other innovative technologies, which was the beginning of a new evolutionary process. Nowadays, we cannot imagine a modern lesson without the

using innovative technologies. These technologies have become an essential tool in raising students' interest to study the problems and develop visual-creative thinking. All this leads to a new system of knowledge, change of consciousness, a rethinking of the whole picture of the world: there is automation of the man who, in dealing with people manifests itself in different ways. The using innovative technologies in the school provide the opportunity to enhance cognitive, mental and independent activity of students, to intensify the educational process. These technologies make it possible not only to change the forms and methods of teaching, but also significantly transform and enrich the educational paradigm. The experiences show that the English language allows for the formation and development of the child. Also teaching English develops intelligence, imagination, attention, observation and creativity. The using innovative technology in the English lessons is highly factor for various forms of development, education and training.

Now almost all the schools have computers, multimedia installations, and interactive whiteboard, with free Internet access. Therefore the use of innovative technologies in the teaching of English has become not only necessary but also feasible.

And also one of the innovative technologies includes Mobile learning. Mobile learning involves the use of a mobile phone, which has each student for providing mobility for learning.

Now, Mobile training develops very quickly. Mobile phones can support many kinds of learning, including language learning. Mobile technologies offer numerous practical uses in language learning. A computer is better than a mobile phone for handling various types of information such as visual, sound, and textual information, but mobile phone is superior to a computer in portability. They can be just as easily utilized outside of the classroom, learners can study or practice in any place on their own time, thereby taking advantage of their convenience.

Mobile devices play a main role in educational communications. Mobile phone can create a better environment for language learning with emphasis on learning English as a foreign language. Mobile learning environments might be face-to-face, distance, or online. Mobile phones already support a variety of data and multimedia features, most notably:

- Short messages and photography.
- Video photography and audio for playback of ringtones and music.
- Individual and interactive games and access to information (such as driving directions, travel information, and e-mail).

Users can access information on fine wines, submit samples of music to find out the name of the song, artist, and record label, and submit pictures of famous buildings to access guidebook content.

Mobile Assisted Language Learning (MALL) describes an approach to language learning that is assisted or enhanced through the use of a handheld mobile device. MALL is a subset of both Mobile Learning (m-learning) and Computer-assisted language learning (CALL). MALL is language learning using mobile devices such as:

- Cell (mobile) phones (including the iPhone or iPod).
- MP3 or MP4 players (e.g. iPods).
- Personal Digital Assistants (PDAs).

With MALL, students are able to access language learning materials and to communicate with their teachers and peers at anytime, anywhere.

Mobile phone based curriculum demands effective and comfortable development of platform for teaching and learning along with sound instructional practices. Following issues have been identified for designing content of language learning through mobile phone.

- Short sentences for understanding of grammar.
- Sentences showing common errors of English.
- Organization of the lesson content in a way that equally emphasizes both receptive and productive skills.
- Voice recordings for clear pronunciation and articulation of words.
- Recorded short stories for developing reading skills.
- Different levels of exercises for evaluating the language proficiency of the users.
- Automated evaluation of pronunciation and speaking.

- Interactivity with the content via student's responses.
- Effective learning using multimode applications.
- Using current capabilities, a variety of content can be developed for language learning, including:
  - Short dialogs as conversational models.
  - Read-along, recorded audio stories with the ability to follow along with the printed text while listening to develop both listening and reading skills.
  - Picture dictionaries with illustrations of common objects and actions, plus audio playback of the new language and translations into users' languages.
  - Phrase books for travelers.
  - Preparation for tests such as TOEFL and TOEIC.

Soon, however, a number of interactive features will become available, including:

- Ability to integrate a wider variety of media, including animation and short video.
- Ability to submit sound files for evaluation of pronunciation and speaking, including automated evaluation.
- Establishment of learner communities for interactive learning using shared tools and content.
- Ability to obtain location-specific content, using GPS technologies.
- The development of new features of this technology should be guided of principles of good curriculum design and pedagogy for teaching English. New features need to support needs for:

- Greater interactivity with the content, through the ability to submit student responses.
- Access to teachers, librarians, and other learners.
- Ability to interact with other learners, including playing games, conversation, and project-based learning, preferably using the phones' capabilities to take pictures, capture sound, and input text.

Portability-the small size and weight of mobile devices means they can be taken to different sites or moved around within a site. Social interactivity-data exchange and collaboration with other learners can happen face-to-face. Context

sensitivity-mobile devices can both gather and respond to real or simulated data unique to the current location, environment and time. Connectivity shared network can be created by connecting mobile devices to data collection devices, other devices or to a common network. Individuality – activities can be customized for individual learners. The most notable constraints for earlier MALL include poor sound and display quality coupled with very limited devices and download speeds. Newer integrated PDA devices have narrowed the gap with higher access speeds, larger screens, having functions and capacities similar to laptop computers

Mobile technique for language learning is effective and easy as the mobile device is quite a popular gadget; language learning through games generate interest and makes the process simple; mobile learning techniques involves the principle of ‘anytime anywhere’, which makes it available to the user as and when required. Mobile phone is one device that effectively utilizes time and the user is not bound by time constraints. A mobile language class supports a variety of learning styles in a timely and interactive fashion. It is a paradigm shift from e-learning to m-learning. The influence of technology on current academics is such that in near future the whole context of learning will come under single umbrella of m-learning.

К. филол. н. Нешенко А. В.

*Южный федеральный университет,
г. Ростов-на-Дону, Российская Федерация*

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ
ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА
ИНОЯЗЫЧНОГО ТЕКСТА В ВУЗЕ**

Лингвистический анализ иноязычного текста предполагает свободное владение инструментами языка и понимание языковых законов. Такие компетенции складываются в результате изучения ряда дисциплин в языковом вузе («Практический курс иностранного языка», «Страноведение», «Теория и практика

перевода», «Стилистика», «Введение в литературоведение», «Литература стран изучаемого языка», «Основы филологии», «Введение в языкознание», «Введение в спецфилологию», «Введение в теорию коммуникации», «Основы межкультурной коммуникации»), предшествующих «филологическому анализу иноязычного текста», формирующих умения различать в тексте языковые средства, определять их смысловую и стилистическую нагрузку, обнаруживать межтекстовые и внутритекстовые связи.

Лингвистический анализ текста, как частью учебной программы, построенной на принципах адекватности, системности, поэтапности, последовательности, устойчивости, вариативности, формирует навыки самостоятельной работы с текстом при обучающем контроле. Студенты осуществляют предварительное самостоятельное прочтение и интерпретацию текста с опорой на сформированные понятия: тема, идея, виды изображения, типы речи, индивидуально-авторский стиль, исходя из единства содержания и формы, при котором языковые средства всех уровней в системе художественного текста (фонетика, лексика, морфология, синтаксис) служат для раскрытия проблематики произведения. Такой подход обеспечивает полноту и максимальную глубину восприятия текста, служит раскрытию идейно – тематического содержания литературного произведения и, следовательно, помогает его адекватной интерпретации с точки зрения соответствия авторскому замыслу и индивидуальной манере письма автора.

На первом этапе работы с текстом каждый студент самостоятельно формирует «основу» для предстоящего анализа в соответствии с лингвистическим клише: определение проблематики, основного конфликта, расстановки действующих лиц, структуры текста, анализа заглавия и зачина, связи зачина и концовки с учетом всех языковых уровней.

Второй этап предполагает последовательный анализ всех структурных единиц текста в процессе полилогической беседы «преподаватель-студенты» с целью извлечения информации. В связи с тем, что этот этап вскрывает особенности культуры страны изучаемого языка, его можно назвать когнитивно-коммуникативным, когда речь идёт о диалоге культур и осуществлении

лингвокультурного комментария к художественному тексту, или когнитивно-рецептивным, если возникает необходимость интерпретации индивидуально-авторского понимания того или иного концепта. Художественный текст является авторской моделью мира. Преподаватель, придерживаясь идеи текста, сформулированной в процессе перекрестного опроса-беседы, выступает посредником между автором текста и студентами, осуществляет целенаправленную, последовательную передачу (трансляцию), препятствует неправильному пониманию художественного текста в контексте межкультурной коммуникации и искажению его замысла, которые могут быть допущены на первом этапе. Анализ текста, отталкиваясь от заранее сформулированной идеи, создает простор для диалога между студентами и преподавателем, самими студентами, а также, в конечном итоге, студентами и самим автором текста. Преподаватель организует работу с текстом таким образом, чтобы возник продуктивный процесс взаимодействия позиций автора и студентов. Оттого, насколько удачно ему это удалось, зависит полнота и адекватность истолкования текста, достигаемые на третьем этапе.

На третьем заключительном этапе, включающем индивидуальную работу каждого студента, осуществляется его личный диалог с автором текста, исключающий навязывание смысла студенту аудиторией, хотя именно полилогичность второго этапа свидетельствует в пользу объективной достоверности анализа. Созданный анализ, в письменной или устной форме, представляет собой осмысленное понимание иноязычного текста студентом в единстве содержания и формы, прошедшее сквозь призму его сознания и жизненного опыта. Это продукт его творческой деятельности, сформировавшийся в процессе анализа эксплицитно и имплицитно выраженных смыслов, характеризующийся логически стройным изложением мыслей и аргументированием своего понимания.

Лингвистический анализ текста предполагает отсутствие шаблонов и индивидуальный подход. Анализ текста абсолютно каждого студента отмечен ментальным процессом взаимодействия именно его с автором, а не студенческой группы, к которой он принадлежит. Каждый студент на третьем этапе

анализа, при условии удачного осуществления второго этапа, является представителем своей культуры с неповторимым сочетанием жизненного опыта, способностью индивидуально мыслить, фоновыми знаниями и интересами, которые отражаются в его лингвистическом анализе текста. Преподаватель – руководитель, направляющий, а не решающий посредник, помогающим каждому студенту понять, что и каким образом хотел осмыслить автор. Это означает, в основе лингвистического анализа текста лежит развивающий (лично ориентированный) подход, характерный для современного высшего профессионального образования.

Список использованных источников:

1. Вербицкий А. А. Проблемы лингвистики и методики преподавания иностранных языков в вузе / А. А. Вербицкий // Тез. докл. конф. – Ростов н/Д.: РГАС, 2003. – 183 с.
2. Пассов Е. И. Методология методики: теория и опыт применения (избранное) / Е. И. Пассов. – Липецк: Методическая школа Пассова, 2002. – 240 с.
3. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам. Базовый курс лекций: пособ. для студ. пед. вуз. и учит. / Е. Н. Соловова. – М.: Просвещение, 2002. – 238 с.
4. Соловьева И. В. Техника понимания как одна из проблем художественной герменевтики / И. В. Соловьева // Принципы изучения художественного текста. – Саратов, 1992. – С. 6.
5. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособ. для студ., аспирантов и соискателей / С. Г. Тер-Минасова. – М.: СЛОВО, 2000. – 262 с.
6. Третьякова И. В. Межкультурный подход к интерпретации художественного текста в обучении иностранным языкам (немецкий язык, языковой вуз): дис. ... канд. пед. наук / И. В. Третьякова. – Саранск, 2005. – 266 с.
7. Hoppner W. Textinterpretation / W. Hoppner, K. Morik. – München: Max Hueber Verlag, 1983. – 203 s.
8. Neuner G. Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts / G. Neuner, H. Hunfeld. – Langenscheidt: Universität Gesamthochschule Kassel, 1993. – 184 s.
9. Schlingmann C. Methoden der Interpretation / C. Schlingmann. – Stuttgart: Philipp Reclam Verlag, 1985. – 208 s.
10. Westhoff G. Fertigkeit Lesen / G. Westhoff. – Berlin, München: Langenscheidt, 1997. – 176 s.

ФОРМИ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Орищин І. С.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

На сучасному етапі розвитку Україна має широкі політичні, економічні та культурні зв'язки з багатьма зарубіжними країнами. Збільшується кількість підприємств, які працюють із закордонними партнерами. Робота на таких підприємствах вимагає від фахівців, вчорашніх студентів, вміння спілкуватися іноземною мовою.

Проблема навчання іншомовного діалогічного мовлення студентів немовних ВНЗ є досить актуальною. Як навчити студентів протягом декількох семестрів, при обмеженій кількості годин на вивчення іноземної мови, вільно нею спілкуватися? Як розвинути у студентів навички іншомовного діалогічного мовлення? Саме на ці питання ми намагались знайти відповіді у нашому дослідженні.

У науковій літературі діалогічне мовлення визначається як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Діалогічне мовлення виконує такі комунікативні функції:

- запиту інформації – повідомлення інформації;
- пропозиції (у формі прохання, наказу, поради) – прийняття або неприйняття запропонованого;
- обміну судженнями, думками, враженнями;
- взаємопереконання, обґрунтування своєї точки зору.

Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби і є домінантною у відповідному типі діалогу [2, с. 77–78].

Залежно від провідної комунікативної функції, яку виконує той чи інший діалог, розрізняють функціональні типи діалогів. Результати досліджень, проведених С. Ю. Ніколаєвою на автентичних навчальних текстах, показали, що найпоширенішими є чотири основних типи діалогів:

- діалог-розширення;
- діалог-домовленість;
- діалог-обмін враженнями (думками);
- діалог-обговорення (дискусія) [2, с. 80].

Діалог, як вид мовної діяльності, складний тим, що в ньому передбачено швидку зміну актів сприйняття і говоріння. У діалозі неможливо, як у монологі, передбачити хід думок, тому що висловлювання одного партнера багато в чому залежить від того, що йому скаже інший.

Оскільки ми вважаємо діалогічне мовлення найскладнішим із усіх видів мовленнєвої діяльності, ми тренуємо його на останніх заняттях з вивчення певної теми. До цього часу студенти, як правило, вже засвоїли необхідну лексику через аудіювання, монологічне мовлення, читання та письмо. Наприклад, вивчаючи тему «Моя кар'єра», ми тренуємо діалогічне мовлення на тему «Телефонні розмови», оскільки вміння вести розмову англійською мовою по телефону є важливим для сучасної ділової людини. Насамперед студенти слухають аудіозапис трьох невеликих за обсягом телефонних розмов.

Після прослуховування кожного діалогу студенти виконують вправи на розуміння прослуханого. Це можуть бути завдання на пошук синонімів, завершення речень та вибір правильного варіанту відповіді.

Наступним етапом є підготовка в парах власної телефонної розмови у вигляді рольової гри.

Студенти отримують завдання:

Student A

1. You receive a call for your colleague, Laurie Thompson. Laurie is not in the office at the moment. Take the caller's details and say that Laurie will call them back.

2. You are Laurie Thompson. Telephone the person who called about the job advertisement. Offer to send an application form. The closing date for applications is in two weeks' time.

Student B

1. You want to apply for the job in the advertisement. Call Lochlin Plc and ask for Laurie Thompson.

2. Some time after you call Lochlin Plc, Laurie Thompson calls you back. Ask about how you can apply for the job. You also want to know when the closing date for applications is [3, с. 11].

В результаті проведеної підготовки та тренувань мети було досягнуто: студенти жваво спілкувались, імітуючи розмову по телефону.

Уміння вести діалог не є результатом формування окремих умінь – воно вирощується як найнеобхідніше уміння навчального співтовариства. Співтовариство студентів, які вміють вести навчальний діалог, народжується, якщо з перших днів процес навчання є спільним пошуком розв'язку навчальної задачі та занурюється у колективний, груповий, парний діалог [1, с. 67].

Клопітка праця співтовариства студентів та викладача дає потрібні результати – в кінці курсу вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням студенти вже можуть спілкуватись англійською мовою один з одним (а в майбутньому – з іноземними мовцями) на побутові та професійні теми.

Список використаних джерел:

1. Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 березня 2011 р. – К.: Вид-во Нац. Авіац. ун-ту «НАУ–друк», 2011. – С. 188.
2. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою / Н. А. Сура. – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського НУ ім. В. Даля, 2008. – 126 с.
3. David Cotton. Market Leader / Cotton David, Falvey David, Kent Simon.– Pearson Longman, 2009. – 160 p.

Салманова О. Б.

*Самарский государственный аэрокосмический университет
имени С. П. Королёва (Национальный исследовательский университет),*

Российская Федерация

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

В современных условиях иноязычное общение становится существенным компонентом будущей профессиональной деятельности специалиста, в связи с этим значительно возрастает роль дисциплины «Иностранный язык» в неязыковых вузах. Кроме того, знание иностранного языка также дает выпускнику вуза определенные преимущества при устройстве на работу.

Однако, в связи с сокращением количества аудиторных занятий назрела необходимость пересмотреть систему обучения иностранному языку. На передний план выходят технологии дистанционного обучения.

Эффективность любого вида обучения на расстоянии зависит от четырех составляющих:

- эффективного взаимодействия преподавателя и обучаемого;
- эффективности используемых при этом педагогических технологий;
- эффективности разработанных методических материалов;
- эффективности обратной связи.

В последние годы появилось понятие «Интернет-образование» для обозначения образования, осуществляемого с использованием ресурсов и технологий сети Интернет.

Интернет-образование может происходить и без удаленности преподавателя и студентов друг от друга, обеспечивая лишь их доступ в сеть Интернет, например, из компьютеризированного класса. То есть сеть Интернет используется в данном случае в качестве средства обучения.

Возможность осуществления дистанционного обучения через Интернет позволяет выделить целый ряд преимуществ:

– гибкость, то есть возможность заниматься в удобное для себя время, в удобном месте;

– широкий охват: одновременное обращение большого количества обучающихся ко многим источникам учебной информации; общение через сети связи друг с другом и с преподавателями;

– экономичность: эффективное использование учебных площадей и технических средств;

– технологичность: использование в образовательном процессе новейших достижений, современных информационных и телекоммуникационных технологий;

– лёгкость обновления содержания и возможности архивации старого материала; любой учебный материал может быть в любой момент востребован;

– стимулирование самостоятельности в обучении, умения критически мыслить, мотивации, самодисциплины и ответственности, настойчивости в достижении цели.

Как у любого средства дистанционного обучения, у Интернет есть и свои недостатки:

– ограниченные технические возможности могут привести к задержкам в передаче звука, видео и графики;

– дефицит доверия к электронным средствам общения и обучения; слушатели хотят видеть преподавателя и общаться с ним «вживую»;

– успешность обучения зависит и от технических навыков в управлении компьютером, и от способностей справляться с техническими трудностями;

– коммуникационные технологии приводят к изоляции студентов, ослабляют контроль со стороны преподавателя.

Кроме того, одна из главных проблем – контроль знаний при дистанционном обучении: по мере перехода к компьютерным программам контроля знаний преподавателю все сложнее определить, действительно ли студент сам правильно ответил на все вопросы или ему кто-то помогал.

Коротко, основные концептуальные педагогические положения, на которых строится курс дистанционного обучения иностранным языкам:

– В центре процесса обучения находится самостоятельная познавательная деятельность студента.

– Отсюда, необходима более гибкая система образования, позволяющая приобретать знания там и тогда, где и когда это удобно студенту.

– При дистанционном обучении студент должен владеть не только пользовательскими навыками работы с компьютером, но и способами работы с аутентичной информацией, с которой он встречается в различных ресурсах Интернет. Речь идет о том, что студенты должны хорошо владеть различными видами чтения: изучающим, поисковым, ознакомительным, уметь работать с электронными справочниками и словарями. Поэтому важно предварительно обучить их этим видам чтения, работе со справочными электронными материалами.

– Самостоятельное приобретение знаний не должно носить пассивный характер, напротив, студент с самого начала должен быть вовлечен в активную познавательную деятельность.

– Дистанционное обучение, индивидуализированное по своей сути, не должно вместе с тем исключать возможностей коммуникации не только с преподавателем, но и с другими партнерами, сотрудничества в процессе разного рода познавательной и творческой деятельности. Проблемы социализации весьма актуальны при дистанционном обучении. Для иностранного языка эта проблема практически одна из центральных.

– Система контроля за усвоением знаний и способами познавательной деятельности, умением применять полученные знания в различных проблемных ситуациях должна носить систематический характер, строиться как на основе оперативной обратной связи, так и отсроченного контроля (например, при тестировании).

Любая модель дистанционного обучения должна предусматривать гибкое сочетание самостоятельной познавательной деятельности учащихся с различными источниками информации, учебными материалами, специально разработанными по данному курсу (справочные, дополнительные материалы),

и оперативного, систематического взаимодействия с ведущим преподавателем курса, а также групповую работу с участниками данного курса.

В СГАУ успешно действует система дистанционного обучения на базе пакета Moodle, который представляет собой систему управления содержимым сайта, специально разработанного для создания качественных online-курсов преподавателями. Moodle (от англ. Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – модульная объектно-ориентированная динамическая учебная среда) представляет собой свободную систему управления обучением.

Для создания контента курса используются различные программные системы и редакторы. Например, можно сделать презентацию курса в Microsoft Power Point или записать аудио-лекцию в формате MP3. Кроме того, иногда возникает необходимость дать ссылку на другой сайт или веб-страницу, что позволяет обращаться к аутентичным источникам информации.

Система дистанционного обучения имеет возможность создания преподавателем интерактивных элементов курса (*Тест, Задание, Рабочая тетрадь, Форум, Чат, Опрос, Глоссарий, Урок, Анкеты, Семинар и т.д.*), которые акцентируют внимание обучаемых на отдельных фрагментах (элементах) излагаемого содержания, позволяют закрепить предлагаемое содержание, контролируют усвояемость учебного материала.

Особый интерес вызывают у студентов такие задания как:

- Watch the video and: 1) write down as much information as you can ; 2) explain the meaning of the following words from the video.
- Watch the video and say what it is about.
- Describe actions and feelings of the characters. Make up your own slogan.
- Prepare a 7-minute presentation on .....

Подобные задания дают возможность «разбавлять» монотонное изложение материала активными действиями, задавать вопросы на понимание, помогают закреплению излагаемого материала. Кроме того, студенты получают обратную связь о результатах своих действий. Это помогает им понять, насколько успешно они работают, что именно им стоит делать по-другому.

Как известно, обратная связь в процессе обучения является крайне необходимой частью обучающей среды, а оценка результатов – одним из важнейших процессов в обучении. Хорошо сконструированный тест предоставляет необходимую информацию для преподавателя о степени усвоения материала студентами. Система предоставляет возможность задать большое количество параметров тестирования. Тесты варьируются, включая тестовые вопросы из общего фонда вопросов в произвольном порядке. Каждая попытка студента пройти тест автоматически фиксируется, в модуль тестирования также входят инструменты для выставления оценок преподавателем.

Как показывает опыт работы кафедры иностранных языков СГАУ, дистанционное обучение может быть таким же эффективным, как и традиционное при использовании методов и технологий, обеспечивающих взаимодействие студентов между собой, обратную связь между преподавателем и студентом, активность студентов на всех этапах познавательной деятельности.

Станкевич І. Є., Струтинська Л. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

НОВИЙ ЦИФРОВИЙ МЕТОД ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

В наш час актуальної важливості набули потреби у міжнародній комунікації в результаті стрімкого зростання економічних, комерційних, культурних та людських обмінів. Дослідження у викладанні іноземних мов не лише збільшились, а й урізноманітнилися як в цілому світі, так і в Україні. Причиною такого зростаючого інтересу є проблематика, яка вимагає реформ у викладанні іноземних мов.

Загалом слід зазначити, що мова, як така, відрізняється від усіх інших дисциплін. Колись вона була предметом вивчення, але сьогодні мова служить інструментом вивчення і системою спілкування. Відповідно змінився і підхід до вивчення іноземної мови: замість наукового та абстрактного методів перевага надається опануванню компетенціями, тобто знаннями правил мови, які

б дозволили використовувати її у повсякденному житті. Як наслідок таких змін відбуваються структурні та методологічні реформи, що відповідають новим цілям.

Під керівництвом доктора Макара команда лінгвістів, педагогів, психологів, методистів запропонувала цифровий метод вивчення іноземних мов. В цьому методі педагогіка використовує повною мірою досягнення нейронаук, розробляючи дидактичний підхід щодо способів функціонування мозку та тіла людини. Висувається цікаве твердження про те, що будь-яке педагогічне втручання повинно бути адресоване не лише до когнітивної частини мозку, але й до його афективної сфери [1]. В процесі вивчення потрібно примусити тісно співпрацювати дві півкулі головного мозку, які доповнюють одна одну: методика, яка діє від загального до часткового, від контексту до деталі, від глобального до аналітичного.

Щодо розумової здібності в процесі вивчення, а саме пам'яті, нейронауки показують як її етапи (кодування / накопичення / зберігання інформації / виклик в пам'яті / розпізнавання інформації) пов'язані з процесом вивчення (отримання інформації/ обробка/ відтворення). Закріплення в пам'яті насправді починається з отримання інформації: чим більше вона зрозуміліша, очікуваніша, мотивуюча, тим більше обробка інформації суб'єктом є детальнішою, і тим довшим є збереження цієї інформації. Це закріплення повинно брати до уваги як короткотривалу пам'ять, так і довготривалу: короткотривала покращується завдяки частому використанню та повторенням, але швидко гальмується фонетичними та семантичними труднощами; довготривала покращується завдяки паузам, реактивації у сприятливі моменти, багатослів'ям, багатством точок зору, але гальмується простими відтвореннями тотожності [3]. Метод «Віллам» полягає саме в тому, щоб задіяти довготривалу пам'ять людини у вивченні іноземної мови.

У своєму філософському есе доктор Жоржі Макара, засновник методу «Віллам», говорить про людський мозок, про увагу, про сприйняття, про імітацію, про емпатію, про теорію розуму, про рефлексію – про всі людські

здібності, які лежать в основі еволюції людини зі всіма її холістичними знаннями про життя, поведінку та здатність до вивчення мов. На думку Макара в основі вивчення мов лежить тіло та мозок в їх постійній взаємодії та наша природна компетенція до вивчення мов, яка витікає з того, що кожен індивід вже опанував щонайменше одну мову, а саме, свою рідну мову.

Тільки розмовляючи, можна навчитись говорити, і тільки використовуючи іноземну мову, можна по-справжньому її опанувати. Треба проживати мову жестами, мімікою, всім тілом, дозволяючи мові проникнути в розум, в тіло через інтенсивне слухання текстів на іноземній мові, через промовляння вголос фраз, варіацій фраз (що є допоміжним способом для опанування граматики), через пісні, через все, що стосується комунікації, культури, життя мови [4, с. 6].

Використання цифрового підходу у вивченні іноземної мови передбачає широке застосування прогресивних новітніх технологій. Наприклад, комп'ютерне програмне забезпечення з програмою викладання налічує багато способів проектування речень, читання та вимови. Спочатку студент чує на своїй рідній мові речення, таким чином забезпечується правильне розуміння змісту, потім з'являється еквівалент цього речення на іноземній мові, який студент візуалізує, і, нарешті, звуковий сигнал спонукає студента вимовити вголос речення на мові, яка вивчається. Студент тренується вимовляти речення або слово, звертаючи увагу на якість наголосу, інтонації, ритму, і отримує певну якість своєї вимови. Кожен, хто починає вивчати мову, використовує зір, слух, промовляння/повторення і дотик, тобто рух рукою при визначенні ритмічної групи. Всі ці засоби необхідні, щоб розширити поле сприйняття. Процес засвоєння відбувається від вимови через граматику до усного висловлювання. Студент вчиться відчувати мову, маніпулювати граматичними та лексичними конструкціями, а здатність розуміти виробляється поступово.

Навички читання та письма формуються паралельно впродовж вивчення мови: читаючи або охоплюючи текст на комп'ютері, добре усвідомлюється написання слів, їх правильна орфографія. Читання підтримує написання.

Грамматична концепція методу «Віллам» базується на принципі порівняння організації та функціонування іноземної та рідної мов. Опосередковано

рідна мова є присутня під час вивчення іноземної мови, про що свідчать добре відомі інтерференції та семантичні трансфери. Останні дуже поширені у використанні, їх перекладають за допомогою контрактивних та компаративних граматичних виразів. Такий прийом називають процедурним перспективно-ситуативним підходом.

Перспективно-ситуативний підхід виражається у тому, що кожен окремий індивід може сприймати об'єкт ситуації по-різному, тобто відповідно до власного розуміння, знань, розумових здібностей, соціальної пізнавальної здатності, культури, звичок. Необхідною умовою залишається збереження первинного змісту наданої інформації. У ситуації, коли висловлювання відбулося, починають формуватись мовні процеси між промовцем, слухачем та співрозмовником. Розглянемо для прикладу просте висловлювання: *Марія хвора*. Згідно процедурного перспективно-ситуативного та семантико-когнітивного підходів можна отримати наступні варіації: *Оскільки Марія хвора, вона погано себе почуває. Бідолашна Марія! Вона хвора! Якщо б вона не була хвора, вона пішла б у кіно. Коли хворий, треба йти до лікаря. Якщо її хвороба не серйозна, вона зможе піти до своїх друзів через декілька днів*. Можна продовжувати наводити багато інших подібних комбінацій, оскільки мова гнучка і граматичні процеси майже нескінчені.

Засвоєння лексики залишається на сьогоднішній день однією з найбільших перешкод у вивченні мови. Метод «Віллам» інтегрує ідіоматичні вирази від самого початку навчання: вирази, які перекладаються буквально з рідної на іноземну мову. На середньому рівні вивчаються ідіоматичні вирази близькі за значенням; на вищому рівні – вирази, які не мають відповідника у рідній мові.

Новизна цього методу викладання, яка полягає у застосуванні результатів сучасних наук про нервову систему, задіяванні сенсорної сфери та кінестетичного чуття, використанні процедурного перспективно-ситуативного підходу, що спирається на теорію когнітивної семантики, та комп'ютерних технологій, дозволяє значною мірою урізноманітнити та оптимізувати процес вивчення іноземної мови.

Роблячи акцент на структуруванні суб'єктивного досвіду у практиці викладання мови, метод «Віллам» дозволяє створити досвід, який слугуватиме фундаментом для подальших вивчень. Результати років, присвячених численним пошукам та експериментам щодо ефективності та перспектив метода «Віллам», є більш, ніж переконливими. Науковці не зупиняються, оскільки викладання і вивчення мов – це динамічна галузь та нескінченний простір для нових відкриттів.

Список використаних джерел:

1. Le FdM. – 2001. – № 317.
2. Le FdM. – Mars-avril 2005. – № 338.
3. Nature, Memory consolidation et [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.phil-inst.hu/highlights/agytudat/buzs.htm> (1e 29.01.2006)
4. Une nouvelle méthode numérique d'enseignement des langues modernes [Електронний ресурс] / Rádi Ildikó. – Режим доступу: <http://www.fiplv.org/WC06/documentation/French/IldikoR.pdf>

К. пол. н. Черник П. П., Пасічник С. М.

*Академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного,
м. Львів, Україна*

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ДОПОМОГОЮ ПЕРЕКЛАДУ

Жоден курс вивчення іноземної мови не може обійтись без перекладу. Отримавши складний текст для розуміння, студент намагається, перш за все, перекласти його на рідну мову, оскільки він не мислить на іноземній мові. Тому на першому етапі переклад завжди присутній. Як правило, безперекладне розуміння іншомовного тексту досягається пізніше, під час подальшої самостійної роботи студентів. Хоча в самий розпал «комунікативного» періоду, переклад на рідну мову при вивченні іноземних мов розглядається як перешкода, а не допомога у вивченні мови. У новому світі комунікативного методу, переклад (і використання рідної мови в цілому) став розглядатися як пережиток минулого, символ старих недобрих часів.

Така точка зору, проте, не враховує індивідуальних стилів навчання. Викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах передбачає впровадження в навчальний процес методики зіставлення структур іншомовних з україномовними, україномовних з іншомовними на різних рівнях.

Раціональне використання рідної мови та перекладу під час організації навчальної діяльності виправдовує себе на всіх мовних рівнях, де рідна мова є важливим засобом навчання: при поясненні відсутнього в рідній мові граматичного або фонетичного матеріалу, при семантизації абстрактних лексичних значень чи фразеологічних одиниць, перед вивченням будь-якого тексту напам'ять, при закріпленні лексико-граматичного матеріалу, при усному чи письмовому тестуванні лексико-граматичних знань. Потреба в рідній мові зростає і при поясненні речень у процесі читання або аудіювання незнайомого тексту. Переклад як засіб контролю розуміння текстів для читання та аудіювання має велике значення для студента вищого навчального закладу. Тому перекладні справи посідають важливе місце у навчальному процесі.

Предметом уваги викладача іноземної мови може стати попередній порівняльний аналіз паралельних текстів мови оригіналу та мови перекладу. Порівняльне вивчення мов з метою оптимізації навчання іноземної мови включає обов'язковий розподіл міжмовних подібностей та розбіжностей на такі, що полегшують вивчення іноземної мови, і такі, що викликають міжмовну інтерференцію.

У вищих навчальних закладах нефілологічного профілю вирішальна роль відводиться умінню здійснювати компонентний аналіз іншомовного тексту, що є першим кроком до наступних двох взаємопов'язаних складових частин навчання, а саме: репродуктивної та продуктивної форм мовлення. Вдосконалення мовлення на фахові теми здійснюється завдяки перекладу фахових текстів, умінню правильно і швидко передавати двома мовами необхідну інформацію, вільно володіти термінолексикою, яка передбачає знання термінології та характерних ознак організації певної термінології (наприклад: військової) іноземних держав. Специфіка перекладу зумовлює необхідність дотримання трансформацій, що відтворюють системні особливості мови. Індивідуально-перекладацькі трансформації неприпустимі у фаховому перекладі,

тому що адекватність перекладу документів є запорукою прийняття відповідальних рішень. Досвід викладання іноземних мов у вищих закладах свідчить про те, що неодмінною передумовою успіху навчального процесу є такі його складові частини, як вмотивованість, індивідуалізація та підвищення компетенції у фаховій діяльності.

Тому всі методи і прийоми навчання не повинні суперечити основним стратегічним принципам навчання. Нове розуміння інтенсифікації навчального процесу має на меті не активізацію діяльності викладача при пасивності групи, а інтенсифікацію діяльності групи під керівництвом викладача, який навчає, як вивчати мову. Лише індивідуальний підхід може давати змогу досягти мети навчання, а саме: здійснити розвиток мовленнєвих здібностей особистості та її психічних функцій – пам'яті, уваги, забезпечити мотиваційні умови навчання. Досить ефективними є аудиторні заняття з фрагментами індивідуалізації, зокрема диференціації обсягу, ступеня складності та видів завдань, ступеня допомоги, підбору партнерів для діалогічного спілкування, посилення контролю з боку викладача.

Як відомо, одним із ефективних шляхів до володіння іноземною мовою на рівні зв'язного висловлювання є двоступеневий варіант організації процесу навчання. Спочатку студенти одержують інформацію про подібності та розбіжності між структурно-семантичними аспектами англійської та української мов. При закріпленні лексико-граматичного матеріалу виконуються вправи на вибір еквівалентних форм, підстановки, міжмовні трансформації, на основі яких формуються навички з наступним конструюванням як на рівні окремих речень, так і зв'язаних висловлювань. На початку навчання краще формулювати завдання до вправ не іноземною, а українською мовою. Мовні вправи, яким приділяється велика увага на початковому етапі, спрямовані на зіставлення (на основі перекладу) структурних компонентів у порівнюваних мовах з метою виявлення їх диференційних ознак.

Переклад відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності тим, що здійснюється в умовах двомовності. Опанування іншомовної лексики породжує у студентів потребу в активізації знань, надає можливості засвоєння майбутньої професійної діяльності. Безперечно, найбільш доцільним для формування

мовленнєвої фахової компетенції є використання текстів зі спеціальності, які є невеликими за обсягом, доступними за змістом, насиченими словами, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, що характерні для мови спеціальності.

Обидва компоненти інтегрованого заняття – переклад та іноземна мова – мають автономну самостійність та однакову важливість для становлення особистості студента і розвитку його професійної майстерності. У процесі перекладу студенти опановують лексичні, граматичні та фразеологічні явища, характерні для певного дискурсу, способи їх перекладу з іноземної мови на українську та навпаки, навчаються використовувати довідкову літературу, засвоюють еквіваленти основних термінів, скорочення, прийняті, наприклад, у науково-технічній, військовій літературі. Інтегровані заняття включають такі види роботи, як завдання з перекладу (наприклад, виконайте роль перекладача; виявіть та проаналізуйте труднощі відтворення певних мовних і мовленнєвих явищ тексту оригіналу у тексті перекладу; виберіть еквівалент та обґрунтуйте його доцільність і т. д.). Подібні завдання професійно та комунікативно спрямовані і мають цільову установку: реакція на чужий погляд, розпитування, переконання співрозмовника, вираження згоди / незгоди, схвалення / несхвалення. Вони можуть мати як усний, так і письмовий характер.

З іншого боку, на основі текстів для перекладу з української мови на іноземну можна провести вправи на діалогічне та монологічне мовлення, які поряд з формуванням / удосконаленням навичок говоріння передбачають і перевірку достовірності відтворення матеріалу іноземною мовою.

Отже, на інтегрованих заняттях з іноземної мови та перекладу вирішуються наступні завдання: подальший розвиток творчих умінь та навичок усного та письмового мовлення, здатності поглиблено читати, точно і всебічно розуміючи оригінальний іноземний текст будь-якої складності; поповнення словникового запасу студентів та інтенсивна активізація лексичних одиниць, накопичених на попередніх етапах навчання; тренування та корекція навичок вимови; розвиток дискусійних та комунікативних умінь, навичок реферування та перекладу з української мови на іноземну та навпаки; удосконалення професійних якостей, що включають навички спілкування та мовного посередництва.

ІННОВАТИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Дикан О. В.

Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

КУЛЬТУРНО-АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Сучасні наукові дослідження у сфері гуманітарних наук позначені своєрідною експансією тенденцій антропоцентризму. Не стали виключенням і наукові розвідки з методики викладання мов як іноземних. На сьогодні очевидним фактом є те, що досконале вивчення іноземної мови означає не тільки вивчення її орфоепічної, лексико-семантичної, синтаксичної та граматичної структур, а ще й глибоке розуміння світогляду носіїв мови, їхньої культури та ментальних особливостей. Адже мова, яка є транслятором культурної інформації, ціннісних орієнтацій, перебуває у нерозривному зв'язку з людиною, яка створює цю культуру.

Ще В. фон Гумбольдт зазначав, що люди, які розмовляють різними мовами, бачать світ по-різному, бо кожна мова членує навколишній світ по-своєму, і в кінцевому підсумку вона є своєрідною сіткою, що накидається на пізнаваний світ. Оскільки, за В. фон Гумбольдтом, мова – це орган, який утворює думку, то сприйняття й діяльність людини залежать від мови, зумовлюються мовою.

Таким чином, наукова проблема викладання мови як іноземної перебуває у тісному зв'язку з дослідженнями культурно-аксіологічних складових мови, мовною та когнітивною картинами світу. Зазначимо, що, якщо на тему мовної картини світу, мови у контексті її зв'язку з ціннісними орієнтаціями народу, його культурою, у лінгвістичній науці існує вже достатньо наукових розвідок (праці Н. Арутюнової, А. Вежбицької, Є. Бартмінського, Р. Токарського,

Ю. Степанова), то зв'язок викладання мови як іноземної з культурно-аксіологічними явищами потребує додаткових опрацювань, які б вирішили чимале коло питань, і, насамперед, змістове наповнення дисципліни «Українська мова як іноземна», яке б забезпечувало залучення іноземців до культурно-ціннісних орієнтацій українського народу.

З метою реалізації вище вказаного завдання під час практичних занять з української мови як іноземної необхідно використовувати матеріали з конотативними реаліями, до яких належить традиційна народно-поетична символіка, слова з переносно-оцінним значенням. Особливого підходу, пояснення вимагає безеквівалентна лексика. Вона не підлягає перекладу, тому викликає значні труднощі при вивченні іноземцями. Така лексика називає поняття, які не існують в інших культурних реаліях, і, відповідно, в інших мовах. Розуміння такої лексики є неможливим без засвоєння іноземцями її соціокультурного та національно-історичного тла. До безеквівалентної лексики відносяться: найменування предметів і явищ традиційного побуту (вишиванка, рушник, глечик), історизми (козак, гетьман), лексика, пов'язана з національними традиціями та обрядами (вертеп, колядка, веснянка), фразеологічні одиниці (бити байдики, з'їсти пуд солі), лексеми з фольклорних текстів (Котигорошко, Івасик-Телесик) тощо. Для забезпечення глибшого розуміння іноземцями вище вказаної лексики потрібно залучати тексти-коментарії, які б полегшили роботу при семантизації вказаних лексем. Окрім того, що вказані тексти усувають труднощі засвоєння одиниць з національно-культурною семантикою, які важкі для сприйняття і розуміння іноземними студентами, вони ще й сприяють формуванню в іноземців асоціативних зв'язків, властивих носіям мови.

Досконале володіння іноземною мовою передбачає і розуміння її метафоричного слововживання, яке значною мірою віддзеркалює ціннісні орієнтації носіїв мови. Серед слів-метафор особливою виразністю відзначаються зооморфізми. Серед них є значна частка лексем, переносне значення яких характеризується універсальністю і зрозуміле представникам різних народів, наприклад, заєць – боязка людина, змія – підступна, осел – вперта. Однак не можна

не помітити народного характеру більшості цих слів-характеристик, їхнього зв'язку з фольклором, їхньої національної специфіки. До того ж, переносне значення певних лексем іноземцям з окремих країн незрозуміле у зв'язку з різними географічними умовами проживання, різницею у флорі та фауні. Наприклад, ведмідь – незграбна людина, сова – мудра тощо. Такі лексеми потребують обов'язкового роз'яснення ще через їхню високу частотність вживання у мовленні. Зазначимо також, що існують специфічні традиції вживання переносних значень слів. Так, коли слон в українській мові асоціюється з неповороткою, незграбною людиною, то на хінді слониха означає граціозну жінку з красивою походою, схоже значення має слово верблюд в арабській мові. Усі ці особливості зооморфізмів свідчать про потребу ґрунтовного пояснення їхніх значень студентам-іноземцям з метою забезпечення адекватного розуміння і слововживання вище вказаних лексем. Вважаємо, що окрім різноманітних вправ, реалізації цих завдань сприятиме використання асоціативного словника української мови.

Також на особливу увагу в процесі вивчення української мови як іноземної заслуговує пояснення зменшувально-пестливих форм іменників з огляду на високу продуктивність демінутивних словотвірних формантів в українській мові. Доцільним є введення вправ на утворення демінутивів, побудови з ними речень.

Таким чином, залучення вище вказаного матеріалу до змістового наповнення навчальних планів з дисципліни «Українська мова як іноземна» сприятиме вихованню в іноземних студентів поваги до культури українського народу, глибшого розуміння його світогляду, толерантності відносно інших народів, а також підвищать рівень адаптації студентів-іноземців у новому мовно-культурному середовищі та забезпечить уникнення ними помилок при засвоєнні інформації українською мовою.

К. пед. н. Романюк С. З.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДІАСПОРІ

Етнокультурні процеси в сучасній українській діаспорі характеризуються прагненням українців різних поколінь освоїти духовну спадщину своїх предків, осердям якої є мова як основна ознака етносу/нації. Навчання рідної мови в полікультурному середовищі складний і багатоаспектний процес, який залежить від двох основних чинників: зовнішніх – мовна та освітня політика країн проживання і внутрішня – мотивація та умови оволодіння українською мовою особами українського походження. В сучасних умовах провідною є друга група чинників, адже для абсолютної більшості зарубіжних українців рідною / державною стала мова країни народження / проживання. Оскільки вони народились і виховуються в іншомовному / неукраїнському середовищі, то українську мову вивчають як другу / третю, отже, й умови цього процесу вимагають своєрідних підходів, методів, засобів.

Одним із ефективних чинників формування мовленнєвої компетентності особистості в сучасному поліетнічному середовищі є використання нових підходів (технологій) до навчання української / другої мови.

Аналіз мовної освіти в українській діаспорі засвідчує, що у навчанні рідної / другої мови набувають усе більшого поширення активні / інтерактивні методи навчання.

Активні (інтерактивні) методи навчання (спілкування на основі діалогу, які передбачають координацію і синхронізацію обміну інформацією, систематизацію здобутих знань) дають можливість учителю урізноманітнювати навчальні завдання, створювати доброзичливу невимушену обстановку на уроці і, таким чином, формувати в учнів бажання вивчати українську мову, захоплюватися нею. При цьому слід враховувати, що в методиці навчання другої / іноземної мови розрізняють інтелектуальну, емоційну та мовленнєву активність.

А тому дуже важливо для кожного вчителя, щоб урок був відпрацьований не лише за змістом, але й за формою.

На сучасному етапі у початкову мовну освіту активно впроваджуються інноваційні педагогічні технології, засновані на інтерактивному навчанні – ділові ігри, тьюторські системи, кейс-системи, метод проектів, фьючерно-проблемне навчання, брейн-стормінг, дискусійні форми та ін. Досвід показує, що їх можна використовувати в різних ситуаціях, залежно від змісту дидактичного матеріалу, мети навчальної діяльності, мовної компетентності.

Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це спів навчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учень і учитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Технологія інтерактивного навчання – така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть у процесі пізнання:

- кожен учень має конкретне завдання, за виконання якого він повинен публічно прозвітувати;
- від діяльності кожного учня залежить якість виконання поставленого перед групою завдання.

Розрізняють інтерактивні технології кооперативного, колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання та технології опрацювання дискусійних питань.

Важливим аспектом навчання рідної мови в діаспорі / поліетнічному середовищі є використання методів диференціації та індивідуалізацій, створення на уроці позитивного емоційного настрою, зацікавленості учнів, а також постійне управління цим процесом з боку вчителя.

У процесі мовної освіти молодших школярів необхідно враховувати той факт, що різні навчальні можливості школярів зумовлюють диференціацію мовленнєвих завдань відповідно до їхніх рівнів мовленнєвої компетентності (початкового, середнього, достатнього та високого), визначених у ході навчання. Диференціацію мовленнєвих завдань, підпорядкованих принципам комунікативного та мотиваційного спрямування навчання другої мови, доцільно

здійснювати за ступенем самостійності виконання та творчого спрямування, за обсягом та складністю матеріалу комунікативної вправи, що дає змогу застосовувати особистісний підхід у процесі навчання писемного зв'язного мовлення школярів. При цьому добір вправ та методик їх виконання залежить від рівня знань учнів кожного конкретного класу.

Система диференційованих завдань дає можливість використовувати різні форми організації навчальної діяльності (фронтальну, групову, парну та індивідуальну), що, в свою чергу, позитивно позначається на результативності процесу формування писемного зв'язного мовлення учнів.

Для розвитку зв'язного мовлення молодших школярів ефективними є розповіді за малюнками (мають бути яскравими та об'ємними), складання учнями оповідань за малюнковим планом, вивчення напам'ять українських віршів, загадок, яскравих приказок, скоромовок.

З метою формування творчої особистості в поліетнічному соціумі необхідно переорієнтувати існуючу систему з вивчення мови як предмета мовознавчої науки на оволодіння нею як інструментом вирішення життєвих проблем, формування інтелекту, національної самосвідомості, культури, самопізнання і самовдосконалення. Тому види роботи з розвитку мови / культури мовлення учнів треба добирати такі, які збагачували б запас слів та понять у них, забезпечували логічне мислення, а трудність вправ – поступово збільшувати залежно від віку і розвитку учнів; тобто, мусить бути цілком забезпечена систематичність і послідовність. Водночас слід пам'ятати, що на розвитку мови учня в першу чергу позначається його лексичний запас. Тому свою діяльність з даного напрямку вчитель повинен спрямувати насамперед на розширення, збагачення та активізацію словника молодшого школяра. Хоч діти і приходять до школи з достатнім (на перший погляд) запасом слів, але досить часто вони не вміють уживати їх у своєму мовленні. За таких обставин учитель повинен здійснювати словникову роботу з пояснення значення слів, використовувати засоби для закріплення пасивного запасу слів учнів і переведення цього запасу в активний. Активне засвоєння загальноживаної лексики відбувається через

бесіди за картинами, тематичними малюнками, спостереження і описи предметів у процесі навчальної діяльності, що, в свою чергу, сприяє розвитку зв'язного мовлення особистості. Не менш важливим у цьому процесі є формування орфографічних та граматичних умінь, розвиток діалогічного та монологічного мовлення, вдосконалення яких повинно здійснюватися і на уроках з інших українознавчих дисциплін.

У мовній освіті, особливо навчанні другої / державної мови, як засвідчує досвід розвинутих країн світу, доцільно використовувати сучасні, інформаційно-комунікативні технології. Певний досвід у цьому плані накопичений учителями рідних шкіл та курсів українознавства.

Зокрема, у навчанні української мови в діаспорі виокремлюємо два основних способи застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій: як об'єкт вивчення та як засіб забезпечення навчальної діяльності на різних етапах уроку. Це набуття (засвоєння) нових знань, повторення (формування нових умінь, навичок), закріплення (застосування умінь, навичок), використання на практиці (узагальнення, систематизація умінь, навичок, перевірка, визначення рівня навчальних досягнень, корекція знань, умінь, навичок).

Отже, успішне оволодіння тією чи іншою мовою передбачає опору на мовленнєвий досвід та знання мов. Ефективна система навчання передбачає максимальне використання позитивного впливу однієї мови на іншу і попередження та усунення негативного, використання в цьому процесі інноваційних лінгводидактичних підходів.

PhD in Pedagogical Science, Kuimova M. V.

National research Tomsk polytechnic university, Russia

**STYLISTIC DEVICES IN LITERARY WORKS
(IN TERMS OF WILLIAM SHAKESPEARE'S PLAYS)**

*What makes literature interesting is that it does not survive its translation.
The characters in a novel are made out of the sentences.
That's what their substance is.
Jonathan Miller*

Literary translation plays a significant role in understanding between people of various nations and cultures. «Literary translation, a genre of literary creativity in which a work written in one language is re-created in another. Because literature is verbal, it is the only art that is subject to linguistic barriers. Unlike music, painting, sculpture, or dance, the literary work is accessible only to those who know the language in which it is written. The specific characteristics of literary translation are defined by its place among other types of translation and by its relationship to original literary creativity» [5]. Working with a text a translator encounters a number of problems which involve linguistic, pragmatic and cultural elements.

In this article we are going to investigate some literary techniques which help to express artistic meaning through the use of language. These are:

1) metaphor (a way of describing something by referring to it as something different and suggesting that it has similar qualities to that thing) [6].

*e.g. «My lips, two blushing pilgrims, ready stand
To smooth that rough touch with a tender kiss».*

*At my poor house look to behold this night
Earth-treading stars that make dark heaven light (from «Romeo and
Juliet» by W. Shakespeare).*

2) hyperbole / exaggeration (a way of describing something by saying it is much bigger, smaller, worse *etc.* than it actually is) [3]:

e.g. Whence is that knocking?

How is't with me, when every noise appals me?

What hands are here? ha! they pluck out mine eyes.

Will all great Neptune's ocean wash this blood

Clean from my hand? No, this my hand will rather

The multitudinous seas incarnadine,

Making the green one red (*from «Macbeth» by W. Shakespeare*).

3) simile (an expression that describes something by comparing it with something else, using the words «as» or «like» [8].

e.g. The date is out of such prolixity:

We'll have no Cupid hoodwink'd with a scarf,

Bearing a Tartar's painted bow of lath,

Scaring the ladies like a crow-keeper.

O, speak again, bright angel! for thou art

As glorious to this night, being o'er my head,

As is a winged messenger of heaven

Death lies upon her like an untimely frost (*from «Romeo and Juliet» by W. Shakespeare*).

4) personification (the representation of a thing or a quality as a person, in literature or art) [7].

e.g. It will have blood, they say. Blood will have blood.

Stones have been known to move, and trees to speak (*from «Macbeth» by W. Shakespeare*).

5) metonymy (is a figure of speech in which a thing or concept is not called by its own name, but by the name of something intimately associated with that thing or concept) [2].

e.g. And learn me how to lose a winning match,

Play'd for a pair of stainless maidenhoods (*from «Romeo and Juliet» by W. Shakespeare*).

6) allegory (the representation of abstract ideas or principles by characters, figures, or events in narrative, dramatic, or pictorial form [1]).

e.g. Call me but love and I'll be new baptized (*from «Romeo and Juliet» by W. Shakespeare*).

7) repetition (When a specific word, phrase, or structure is repeated several times, usually in close proximity, to emphasize a particular idea) [4].

e.g. O Romeo, Romeo! Wherefore art thou Romeo? (*from «Romeo and Juliet» by W. Shakespeare*).

Thus we should say that the use of various stylistic devices makes any literary work more interesting and more difficult for proper translation.

The list of references:

1. Allegory. The free dictionary [Web resource]. – Access mode: <http://www.thefreedictionary.com/allegory>
2. Figures of speech – definition and examples of metonymy [Web resource]. – Access mode: http://www.myenglishpages.com/site_php_files/writing-metonymy
3. Hyperbole. Longman Online Dictionary of Contemporary English [Web resource]. – Access mode: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/hyperbole>
4. Literary Devices [Web resource]. – Access mode: <http://www.english.learnhub.com/lesson/4025-literary-devices>
5. Literary Translation. The free dictionary [Web resource]. – Access mode: <http://www.encyclopedia2.thefreedictionary.com/Literary+Translation>
6. Metaphor. Longman Online Dictionary of Contemporary English [Web resource]. – Access mode: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/metaphor>
7. Personification. Longman Online Dictionary of Contemporary English [Web resource]. – Access mode: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/personification>
8. Simile. Longman Online Dictionary of Contemporary English [Web resource]. – Access mode: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/simile>

Науковий керівник: ст. викл. Радченко Т. А.

Крайня К. П.

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ НОВОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Нове життя вимагає нових слів і тим самим зумовлює мінливість словникового складу будь-якої мови. Мова – живий організм і зміна словникового складу це природний і постійний рух в ній. Нові реалії вносять свої найменування, які в свою чергу отримали назву неологізми.

Неологізм – слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями (загальнономовні неологізми) або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські неологізми).

Проблему неології досліджували такі вчені, як І. Андрусак, Ю. Зацний, К. Ковтун, Р. Берчфільд, О. Боярська, В. Гак та ін. Вивчення проблеми зростання лексичного складу представляє можливим визначити тенденції, закономірності в розвитку тієї чи іншої мови, еволюцію її системи в цілому.

Основними способами формування нової суспільно-політичної лексики англійської мови є: афіксація, абрєвіація, словоскладання, внутрішньомовні та міжмовні запозичення. В афіксальному способі творення нової суспільно-політичної лексики спостерігається тенденція до появи нових словотворчих афіксів. Наприклад, суфікс – *friendly* бере участь у формуванні великої кількості слів в ЗМІ: *family-friendly company* – компанія, яка спеціалізується на товарах сімейного вжитку; *sexual-friendly policy* – політика, спрямована на підтримку одностатевих шлюбів. Продуктивним є елемент – *junkie*, який входить до складу таких нових слів, як *crisis-junkie* – людина, яка дуже боїться нової економічної кризи; *data-junkie* – інтернет-залежний; *twit-junkie* – людина, яка проводить в Твітері занадто багато часу. До розряду соціально-політичної

лексики починають активно включати так звані ініціальні скорочення: *Bobo* від *bourgeois i bohemian* – людина, яка з одного боку має успіх на роботі, а з іншого позиціонує себе, як представника контркультури. В словоскладанні, яке є основним способом збагачення лексичного складу англійської мови вже досить тривалий час, спостерігається тенденція створення нових лексичних одиниць за аналогією з вже існуючими в мові (наприклад, на основі відомого виразу *to baby-sit* в американських ЗМІ з'явилося оголошення з виразом *to dog-sit*, або *get-rich-quick* – створений для швидкого отримання прибутку, *get-slim-quick* – препарат для швидкого схуднення).

Жодна мова ніколи не обходиться одними лише власними лексичними засобами. Запозичення по праву розглядається дослідниками як одне з джерел поповнення лексики англійської мови. Вектор запозичень нових слів в англійську мову в останнє десятиліття змістився в сторону азійських країн, що було спричинене зростанням їх впливу на культурне і політичне життя західних країн. Наприклад: *kariography* – танцювальні рухи, що супроводжуються музикою з музичних автоматів; *guanxi* – зв'язок, знайомство з потрібними людьми.

Особливе місце в дослідженнях нової лексики англійської мови займають проблеми її перекладу. Виходячи з визначення терміна «неологізм» можна припустити, що перекладач, вперше зустрічаючи власне неологізм, природно не має уявлення про поняття, яке він означає. Тому значення неологізму доводиться з'ясовувати найчастіше з контексту.

У процесі перекладу слова зазвичай виділяють два етапи:

1. З'ясування значення слова в контексті.
2. Передача цього значення засобами мови перекладу.

У разі перекладу неологізму перший етап грає вирішальну роль, а останній є лише чисто технічним питанням, хоча і його важливо вирішувати методами найбільш прийнятними для мови перекладу.

До основних способів перекладу неологізмів відносяться транслітерація або транскрипція, калькування, підбір відповідного еквіваленту чи описовий переклад.

Спосіб транслітерації або транскрипції варто використовувати обережно, оскільки саме він призводить як до втрати цінності та мети слова у мові, так і до існування у мові декількох перекладів одного і того ж слова, що є небажаним. Наприклад, *punk* – панк, *ombudsman* – омбудсмен, *skinhead* – скінхед.

Калькування – це спосіб перекладу, який найчастіше застосовується під час перекладу еквівалентних понять у двох мовах або для називання поняття, яке нещодавно з'явилося у мові. Наприклад, слово *multicurrency* складається з *multi* і *currency*, обидва можна перекласти окремо як *багато* та *валюта*, при складанні отримуємо *багатовалютний*.

Повною відповідністю (еквівалентом) неологізм перекладається тоді, коли в мові перекладу є відповідник, рівнозначний по сенсу, функції і стилістичним характеристикам слову-оригіналу і співпадає з ним повністю або здебільшого по образному змісту. Наприклад, *rip off artist* – *майстер на всі руки*.

Описовий переклад полягає в передачі значення англійського слова за допомогою більш менш розповсюдженого пояснення. Цей спосіб можна застосовувати як для пояснення значення у словнику, так і при перекладі неологізмів у конкретному тексті. Наприклад, *hot-link* – гаряче посилання – посилання, яке пов'язує документи чи додатки, і дозволяє дані з одного джерела поєднувати з даними іншого.

Типовими помилками при перекладі є: пропуск справжніх неологізмів, заміна одного іншим, коментування несуттєвих ознак. Аналіз перекладів неологізмів переконує нас в тому, що найпоширенішим виявляється переклад шляхом підбору відповідного аналога в мові перекладу. Проте найчастіше неологізми позначають такі реалії життя англійських країн, які не є притаманними, наприклад, Україні.

Жоден із способів передачі іншомовних новоутворень не є досконалим і не забезпечує абсолютно адекватного перекладу. Особливості перекладу кожного нового слова залежить від того, до якого типу слів воно належить. Тож при передачі неологізму особливо важливу роль відіграє все ж таки контекст.

К. пед. н. Кучумова Н. В.

*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
Україна*

**АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ
ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ДВОКОМПОНЕНТНИХ СУБСТАНТИВНИХ
ТЕРМІНІВ-СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Результати численних термінознавчих досліджень свідчать про домінування двокомпонентних термінів-словосполучень у сучасних галузевих термінологіях. Це обумовлено обмеженістю лексичного складу будь-якої мови порівняно з необмеженістю предметів і понять, компактністю цього способу номінації та традицією відображення родо-видових ознак денотата у структурі терміна [2, с. 203] Двокомпонентні терміни-словосполучення (ДТС) вважаються оптимальним мовним засобом актуальної номінації у сучасних термінологіях завдяки їх структурній стислості та семантичній ємності.

ДТС є характерним продуктивним типом термінотворення і для англомовної фармацевтичної термінології. В основному, фармацевтичні ДТС – це препозитивні атрибутивні словосполучення, тобто такі словосполучення, де є означення і означуваний компонент, і означення займає в словосполученні початкову позицію. За формою такі утворення схожі на фрази, хоча вони функціонують як лексеми.

Переклад таких складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна та їх смислові відносини. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудовування компонентів залежно від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміна [1, с. 383]

За семантичним критерієм англійські фармацевтичні двокомпонентні субстантивні терміни-словосполучення (ФДСТС), що побудовані за моделлю

$N_1 + N_2$, можемо поділити на дві групи: логіко-номінативні і асоціативно-номінативні залежно від застосування образності в позначенні поняття. Терміни, утворені за прямою номінацією, визначаються як логіко-номінативні. Компоненти термінів логіко-номінативного типу є назвами речей, властивостей і відношень, між якими є об'єктивний зв'язок. Значення термінів цього типу складається із значень їх компонентів, які використані у своєму прямому термінологічному значенні і, як правило, належать до однієї терміносистеми. Це класифікаційні терміни або терміни-фраземи з родо-видовим зв'язком компонентів [2, с. 203]. Наприклад, *drug pathogenesis* – несприятлива побічна дія лікарського засобу, *absorption coefficient* – коефіцієнт абсорбції, *phage therapy* – використання вірусів-бактеріофагів для знищення бактерій, які є збудниками хвороб. Термінологічні одиниці, що утворені внаслідок непрямой номінації, належать до асоціативно-номінативних, оскільки їх позначення базується на образності представлення поняття, внаслідок чого виникають метафоричні терміни. Зазвичай, лівим компонентом термінів такого типу є загальноживане слово, яке вживається у переносному значенні і не використовується у даній терміносистемі як самостійний термін. Правий стрижневий компонент застосовується у прямому термінологічному значенні і виражає родове поняття. Наприклад, *orphan cancer* – малодосліджений рідкісний вид раку, *legend drug* – лікарський засіб, що відпускається лише за рецептом [4].

Переклад двокомпонентних термінів логіко-номінативного типу здійснюється методом підбору еквівалентів і не становить труднощів. Переклад цих термінів можливий простим складанням значень компонентів. Передусім з'ясовують до якої лексико-семантичної групи належить означуваний компонент. Спочатку перекладається стрижневий елемент, що, як правило, стоїть справа і відіграє основну роль, а потім – атрибутивний компонент, який стоїть зліва.

Так, наприклад, ФДСТС можуть перекладатися складним терміном, де український відповідник N_2 виступає у формі родового відмінку постпозитивним означенням до відповідника N_1 , тобто за схемою $N_1 + N_2 \rightarrow N_2 + N_1$: *accuracy analysis* – аналіз *точності*; *adhesion power* – сила *зчеплення*; *incidence*

rate – коефіцієнт захворюваності; *anxiety state* – стан тривоги; *respiration disturbance* – порушення дихання; *daylight factor* – коефіцієнт природної освітленості; *clot lysis* – розчинення тромбу [4].

Також ФДСТС можуть перекладатися складним терміном, де відповідником першого слова виступає прикметник, тобто за схемою $N_1 + N_2 \rightarrow A + N_2$: *adhesion test* – адгезійний аналіз; *adipose degeneration* – жирова дистрофія; *absorption chromatography* – абсорбційна хроматографія; *cross compatibility* – перехресна сумісність; *safety device* – захисне пристосування; *workplace allergy* – професійна алергія; *wound shock* – травматичний шок [4].

Крім того, ФДСТС можуть перекладатися складним терміном, де український відповідник першого іменника є прикладкою – $N_1 + N_2 \rightarrow N_2 - N_1$: *request card* – карта-запит; *capsule cell* – клітина-капеліт; *switch gene* – ген-перемикач; *snar analysis* – експрес-аналіз [4].

Українським відповідником англійського ФДСТС може бути і прийменниково-іменникове словосполучення – $N_1 + N_2 \rightarrow N_2 + \text{Prep.} + N_1$; *affinity column* – колонка для проведення хроматографії за спорідненістю; *bladder syringe* – шприц для промивання сечового міхура; *cancer carrier* – хворий на рак; *colony counter* – пластинка для рахування колоній в чашиці Петрі; *dialysis solution* – розчин для діалізу; *dissolution test* – випробовування на розчинність; *drug surveillance* – контроль за застосуванням лікарських засобів.

Слід мати на увазі, що перший іменник буває, як правило, у формі однини, але не обов'язково перекладається відповідною формою в українській мові – відповідник цього іменника може бути у формі множини [1, с. 387]: *erythrocyte sedimentation* – осідання еритроцитів; *gallstone dissolution* – розчинення жовчних каменів; *gene segregation* – розщеплення генів; *gene complement* – набір генів [4].

Переклад ФДСТС асоціативно-номінативного типу може становити деякі труднощі. У більшості випадків родовий компонент таких термінів-фразем є широко відомим терміном даної галузі чи загальнотехнічним терміном. Це дозволяє віднести його до певного роду понять до повного його уточнення за

словником. Неабияку роль тут відіграють мовна здогадка та широкий контекст [2, с. 204]. Так, наприклад, ФДСТС асоціативно-номінативного типу можуть перекладатися описово, за допомогою підрядного означального речення: *filth disease* – хвороба, спричинена антисанітарними умовами; *dirt pill* – пігулка, що містить певні штами бактерій для стимуляції імунної системи у дітей з алергічними та астматичними захворюваннями; *dew point* – температура, при якій газ насичується водою випаровування і починається фаза конденсації рідкого стану; *butterfly patch* – висип на обличчі, що схожий на крильця метелика (при системному червоному вовчаку); *orphan drug* – лікарські засоби з обмеженим попитом, які застосовуються для лікування рідкісних хвороб; *sandwich compound* – складна сполука, що складається з групи молекул, розташованих шарами [4].

Таким чином, принцип перекладу за правилом зворотного руху, тобто від останнього – головного означуваного компонента, що позначає родове поняття, до попереднього атрибутивного компонента – означення, відображає видове значення, може застосовуватись і при перекладі логіко-номінативних, і асоціативно-номінативних ФДСТС. У ФДСТС простежується різноманітність смислових зв'язків. У таких словосполученнях стрижневим словом, як правило, є останній іменник, а попередній найчастіше виконує функцію означення. Перший іменник також може виступати в ролі обставини або доповнення. Такі двокомпонентні іменникові фармацевтичні терміни при перекладі українською мовою слід зрозуміти з точки зору семантичних відносин їх компонентів. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміна.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2002. – С. 383–387.
2. Павлова О. І. Англійські бінарні терміни-фраземи та проблеми їх перекладу / О. І. Павлова // Вісник Житомир. держ. ун-ту. – 2004. – № 17. – С. 203–204.
3. Слепович В. С. Курс перекладу / В. С. Слепович. – Мн.: НТООО ТетраСистемс, 2002. – С. 59–60.
4. Dictionary of pharmacy / [Dennis B. Worthen, editor-in-chief]. – New York; London; Oxford: Pharmaceutical Products Press, 2002 – 528 p.

Ледовська Я. О

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Англійська мова, як і будь-яка інша, насичена фразеологічними одиницями (ФО). Фразеологічна одиниця визначається мовознавцями як стійке, відтворюване, експресивне сполучення лексем, яке має цілісне значення. Використання ФО прикрашає мову та поповнює інтелектуальний рівень мовця. Знання ФО і виразів іноземної мови та їх використання допомагає нам висловити наші думки на ній на більш високому рівні, глибше зрозуміти й осмислити особливості, тонкощі мови, що вивчається.

Проблема адекватної передачі іншомовного тексту є дуже суттєвою не тільки для практики, але й для теорії перекладу. Розробці теоретичних основ фразеології приділяли увагу такі мовознавці, як В. Виноградов, В. Гак, В. Мокієнко, Є. Поливанов, В. Телія, Л. Удовиченко та інші; способам перекладу ФО – Н. Амосова, О. Кунін, М. Леонідова, О. Смирницький та інші.

Фразеологічний фонд сучасної англійської мови відрізняється багатством і різноманіттям. Проаналізувавши ФО, можна знайти і поділити їх на групи, які відображають майже кожен рис характеру людини, наприклад: «*стриманість*» (*to possess one's soul* – володіти собою, зберігати холонокровність), «*лінуватість*» (*to eat the bread of idleness* – вести дозвільне життя), «*хитрість*» (*to be up to trap* – бути хитрим (тямущим); пронюхати в чому справа), «*упертість*» (*to keep a stiff upper lip* – проявляти твердість характеру). Розглянувши усі групи можна з впевненістю сказати, що переважають ФО на позначення негативних якостей характеру людини. Це може бути пояснене більш гострою емоційною реакцією людей саме на негативні явища, а також характерною для стресових, тобто різко негативних емоційних станів.

За ступенем збігу виділяється три основних типи відповідників ФО, що позначають риси характеру: фразеологічні еквіваленти повні (*as happy as a lark* – веселий, як жайворонок) і часткові (*as slippery as an eel* – верткий, мов в'юн); фразеологічні аналоги (*as a dog's hind leg* – нечесний, брехливий, як собака) та безеквівалентні ФО (*as bland as oil* – ввічливий, люб'язний).

Поширеним явищем серед ФО на позначення характеру людини є синонімія та антонімія. Якщо фразеологічні синоніми на позначення якостей характеру людини широко вживаються в англійській мові (*poor fish* – *nose of wax* – *spineless* (безхарактерний); *big-headed* – *swelled head* – *high horse* (зарозумілий, пихатий), то про фразеологічні антоніми (*man of courage* (сміливець) – *yellow-dog* (баягуз); *hard-boiled egg* (безсердечний) – *man of heart* (сердечний) цього сказати не можна, хоч їх і досить велика кількість.

Переклад ФО представляє значні труднощі. Це пояснюється тим, що багато з них є яскравими, емоційно насиченими зворотами, що належать до певного мовного стилю і часто носять яскраво виражений національний характер. Труднощі перекладу ФО починаються з їх розпізнавання в тексті. Друга важлива умова в процесі розпізнавання ФО полягає в умінні аналізувати їх мовні функції.

При перекладі ФО слід враховувати особливості контексту, в якому вони вживаються. Для досягнення максимальної адекватності при перекладі ФО з англійської на українську мову й навпаки, перекладач повинен володіти різними способами перекладу, серед яких основними є: еквівалентний, аналогічний, антонімічний, дескриптивний переклад, калькування, комбінований переклад.

Еквівалентний переклад – обидві ФО є нейтральними або міжстильовими одиницями, які побудовані на однаковому образі (*to have an Olympian calm* – мати олімпійський спокій; *the hub of the universe* – пуп землі). Проте існують такі ФО на позначення якостей характеру людини, які на перший погляд можуть здатися повними фразеологічними еквівалентами, але їх значення не завжди має повний збіг. В англійській мові *devil's advocate* – людина, яка вступає у спір лише заради спору. В українській мові *адвокат сатани* – людина, яка

намагається будь-що знайти в інших людях хиби, вади, принижуючи їх людську гідність, вона навмисне шукає у безсумнівно позитивному негативне.

Аналогічний переклад – переклад фразеологічного вислову вихідної мови фразеологізмом мови перекладу, адекватним за змістом, але різним за структурно-компонентним складом (*to have a ready tongue* – за словом до кишені не лізе; *to wear one's heart upon one's sleeve* – душа навстіж).

Антонімічний переклад-передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки (*to keep one's head* – не губити голови).

Дескриптивний переклад полягає у відтворенні ФО описово, вільними конструкціями; словосполученнями. Його перевагою є найбільш повне розкриття суті описуваного явища (*to give a par with a hatchet* – робити добро в недобрій манері).

Метод калькування застосовується в тих випадках, коли перекладач хоче виділити образну основу фразеологізму, або коли англійський зворот не може бути перекладений за допомогою інших видів перекладу (*the beam in one's eye* – колода у власному оці).

Комбінований переклад використовується у тих випадках, коли український аналог не повністю передає значення англійського фразеологізму або ж має інший специфічний колорит місця й часу. У таких випадках дається калькований переклад, а потім застосовується описовий переклад і український аналог для порівняння (*to know a hawk from a handsaw* – «уміти відрізнити зозулю від яструба», мати елементарну проникливість).

Отже, основною особливістю ФО є часткова або повна невідповідність плану змісту плану висловлення, що визначає специфіку фразеологізму і безумовно буде впливати на вибір прийомів і способів перекладу. Саме тому першорядне завдання перекладача – вміти розпізнати ФО в тексті, відрізнити стійке поєднання від змінного і надати адекватний переклад ФО.

Малишко Д. Д., Лагерєва М. С.

Кременчуцький інститут

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, Україна

СПЕЦИФІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ

Фразеологія, як об'єкт перекладу, викликає особливий інтерес і труднощі, оскільки вона відображає багатий історичний досвід народу. У сфері фразем, тобто в сфері національно-специфічних висловлювань, зберігається система цінностей, суспільна мораль, ставлення до світу, до людей, до інших народів. Ідіоми, прислів'я, найбільш наочно ілюструють спосіб життя, і географічне положення, історію і традиції тієї чи іншої спільноти, об'єднаної однією культурою. Та під дією суспільно-економічних умов, постійного розвитку суспільства і, як наслідок, невпинного розвитку і змін у мові фразеологізми можуть актуалізуватися та трансформуватися.

Метою нашої роботи є дослідити особливості перекладу трансформованих фразеологічних одиниць з англійської мови на українську.

Для цього нами були вибрані наступні методи: порівняльного, дискурсивного та прагматичного аналізу, відбору, порівняння та систематизації неофразеологізмів, методика контекстологічного аналізу, методики лінгвостилістичного аналізу, описового методу.

Всі трансформації можна розділити на 6 найбільш загальних груп: семантичні; лексичні; синтаксичні; графічні; морфологічні; словотворчі.

Порівняння когнітивних моделей вияву внутрішньої форми фразеологічних одиниць і типів їх актуалізації в паралельних текстах дозволяє визначити діапазон відтворення і типів їх кореляції, а також визначити методи перекладу фразем з англійської на українську мову.

Існують наступні співвідношення: 1) повна відповідність (еквівалент перекладу), 2) заміна однієї моделі вияву внутрішньої форми іншою (аналоговий переклад); 3) розширення когнітивної моделі внутрішнього вияву форми в перекладі (описовий, комбінований переклад); 4) обмежена когнітивна модель із

втратою або зменшенням внутрішньої форми (переклад за допомога слова або фрази-відповідника); 5) калькування.

Існують різні типи кореляції узуального і оказіонального використання англійських фразеологічних одиниць та відповідні їм переклади. Відповідно, використовуються різні види перекладацьких трансформацій. Щоб зберегти в тексті перекладу вихідну кількість інформації використовуються такі методи, як: 1) *лексичні, лексико-граматичні, лексико-семантичні* (конкретизація, генералізація, описовий переклад, компресія, поширення та перестановка); 2) *граматичні трансформації* (заміна в мові перекладу будь-якої граматичної одиниці: словоформи, частини мови, члена речення, типу речення в цілому).

Choosers can't be beggars – стверджує заголовок статті на одному із економічних сайтів. В ній іде мова про групу заможних послідовників аскетичного культу, котрі здійснювали паломництво, одягнувшись у лахміття. Через одяг їх прийняли за жебраків і побили. Автор в статті дає алюзії на твори класиків, де заможні люди прикидалися жебраками і згадує прислів'я, яке трансформоване в заголовку: *Beggars can't be choosers* (який можна перекласти адекватно калькою *Бідняки не обирають*). Автор іронізує із ситуації, яка виникла в Індії. В даному заголовку представлена лексична трансформація, а саме перестановка компонентів. Перекласти ми пропонуємо калькуванням, оскільки в українській мові немає прямого відповідника первинному фразеологізму. Разом з тим, в українській мові відсутній еквівалент слова *choosers*, тому ми пропонуємо лексико-граматичну перекладацьку трансформацію, переклавши це слово описово. Таким чином, ми можемо запропонувати такий варіант перекладу: «*Той хто обирає, не жебракує*», що є фактично калькою з англійської мови. Проте, він відповідає трансформації і повністю передає всі відтінки значення і форму оригіналу, що дозволяє вважати його повністю еквівалентним.

Наступним нам би хотілося розглянути заголовок статті, присвяченої епідемії грипу у Великій Британії *Jeremy Laurance: It is too late to lock the stable doors now, Mr Lansley*. Автор критикує голову Палати Громад Ендрю Ланслі за

те, що він надто пізно взявся за вакцинацію населення. І хоч тепер уряд вживає всіх заходів, надто багато людей захворіло і вакцинація є просто марною. Він є трансформацією фраземи *It is too late to lock the stable-door when the horse is stolen* (що має в українській мові практично повний фразеологічний еквівалент «Замкнув стайню, як коні вкрали»).

В цьому заголовкові ми можемо бачити відразу кілька трансформацій. Синтаксичні трансформації – редукція та додавання. Редукцією є укорочення кінцівки фраземи *when the horse is stolen*. Натомість додана обставина часу *now*. Окрім того тут можна виділити графічну трансформація, а саме: *stable-door* в оригіналі означає «двері конюшні», в той час як графічний варіант написання *stable doors* (без дефісу) може перекладатися як «двері стабільності».

Таким чином, проаналізувавши типи трансформацій, ми пропонуємо переклад «Пане Ланслі, пізно замикати стайню, коли нема порядку». Таким чином, ми вдалися до лексико-граматичних перекладацьких трансформацій, додавши «нема порядку», аби створити алюзію на *stable doors*, здійснили перестановку компонентів, опущення обставини *now*. Ми дещо втратили у форм, але переклад повністю збігається з оригіналом за денотативним та конотативним значенням, тому ми вважаємо даний переклад адекватним.

Отже, ми можемо дійти висновку, що зіставлення функціонально-когнітивної значущості англійських фразеологічних одиниць та їх українських відповідників показує, що, хоча в більшості випадків концептуальна організація фразеологічної одиниці зберігається в перекладі, спостерігаються деякі відмінності у функціонально-когнітивної значущості фразеологічних одиниць тексту-джерела і їх відповідників в тексті перекладу. Це приводить до створення таких перекладацьких співвідношень, як еквівалентність, прирощення, втрати.

Серед перспектив подальшого дослідження ми бачимо вивчення впливу способу актуалізації фразем на спосіб їх перекладу.

Науковий керівник: викл. Кузьменко Н. В.

Манасенко В. С.

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

ПРОБЛЕМИ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

У сучасному світі усе створено так, що без обміну інформацією просто не обійтись. Ми живемо у період глобальних змін і масової інформації. Зараз в глобальній мережі Internet можна знайти все, якщо вмієш і хочеш шукати – від українськомовного трейлеру нового іноземного фільму до любительського перекладу книги. Книги займають тут особливе місце, так як електронний ресурс набагато доступніший за печатну версію. Проте часто користувач стикається з такою проблемою, як незнання мови оригіналу книги. І тут не допоможе Google-перекладач, так як душа потребує художнього, правильного і приємного для читання перекладу. Сам переклад як літературне явище має багатовікову історію, проте сучасне перекладознавство, як самостійна наука, сформувалося в основному у другій половині XX століття, в післявоєнний період, коли появилася потреба в перекладачах.

Проблемами перекладознавства художнього твору займалися В. М. Росельс, В. В. Коптілов, Д. Дюришин, А. Попович та інші [1].

Для художнього перекладу характерним є особливий зв'язок між художнім образом і мовною категорією, на основі якої він утворюється. Разом з образністю художню літературу від інших творів відрізняє особлива властивість, яку можна назвати його смисловим змістом. Ця властивість важлива для особи перекладача, тому що в зміст слів він вкладає те, що заставляє читачів напружувати уяву, відчувати найголовніше в тексті, не важливо на якій мові це сказано. Ще однією характерною рисою художнього перекладу є яскраво виражена національна забарвленість змісту і форми, що дуже важливо для читача.

Важливим також є і час, коли створено твір. Потрібно, щоб був історичний зв'язок – тобто Булгакова «Майстер і Маргарита» не можна перекладати у стилі Ірени Карпи. Велике (чи не найбільше) значення має індивідуальний

стиль письменника. Якщо взяти переклад книг «Гаррі Поттера» видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» і будь-якого другого, то можна відразу помітити наскільки відрізняється переклад – різні прізвиська героїв, різні назви та ін. Все це індивідуальний стиль та особистий вибір письменника – перекладача. Це його право – захоче він залишати англійські назви чи змінить їх на більш приємні для українського читача.

Художній переклад можна вважати найкращим проявом міжкультурної взаємодії. Він є основною частиною будь-якого національно-літературного процесу. Художній переклад має справу не з комунікативною функцією мови, а з її естетичною функцією. У художньому перекладі відображаються не лише певні події, а й те, як автор дивиться на твір. Тобто, якщо переклад здійснюється просто заради грошей – то це швидше за все буде помітно читачу.

Проблема художнього перекладу – співвідношення того, що хотів донести читачу автор і того, що перевів перекладач. Художній переклад обумовлений не лише об'єктивними факторами, але й суб'єктивними. Жоден переклад не може бути абсолютно точним, тому що кожна мова відрізняється своїм складом, в ній просто може не бути таких слів, які би точно відобразили те, що хотів виразити автор, тому і не може досконало передати зміст оригіналу, що неминуче призводить до втрати певного об'єму інформації. Тут головним фактором є особистість перекладача, який при переведенні тексту обов'язково випустить щось із змісту, а також його бажання показати чи не показати всі особливості оригіналу (існують і такі «нехороші» перекладачі). Закономірністю є те, що при перекладі твору на іншу мову, в силу мовних розбіжностей, асоціативні зв'язки руйнуються. Щоб твір продовжував «жити» в новому мовному середовищі, перекладач повинен прийняти на себе функції автора і відтворити творчий процес його створення і заповнити новими асоціаціями, які викликали б нові образи, властиві даній мові.

Ще однією проблемою художнього перекладу, яка не поступається попередній можна вважати відсутність точності і вірності. Особливо це помітно в поезії, наприклад в переводі хоку. У віршах потрібна ритмічність і римованість. Спроба відтворити у поетичному творі усі слова неодмінно призведе до

втрати гармонії твору, тому необхідно визначити, які елементи в даному творі є головними і відтворити їх з усією можливою точністю, не звертаючи велику увагу на інші. Перекладач поетичних творів повинен пропонувати своїм читачам з кожним новим перекладом нові образи, нові форми, нові стилі, і в кожному перекладі повинен вгадуватися його особистий стиль. В цьому випадку читач досить легко і впевнено може вгадати з перших рядків, що цей сонет Шекспіра перевів його улюблений перекладач.

Художній переклад, як такий, має дві основні функції – інформативну і творчу. По традиції, вважалось, що основною функцією має бути інформативна, а творча – це так, другорядність. Проте зараз, у стані глобального обміну інформацією, потрібно творчу функцію винести на перше місце.

Отже, сучасний художній переклад, для того, щоб не зникнути і для того, щоб його не замінювали механічними онлайн-перекладачами повинен нести в собі максимум віддачі перекладача, його ідеї перекладу, його хороший настрій і позитивне відношення до самого твору. Ну, і звичайно, мінімальний час, за який це все зроблено, тому що, як не крути, але Google переводить моментально.

Список використаних джерел:

1. Чепурна М. І. Проблематика перекладу художніх творів / М. І. Чепурна. – Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 14 (201).

Науковий керівник: ст. викл. Радченко Т. А.

Пасічник А. В.

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

СУЧАСНІ АНГЛІЙСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

У словниковому складі мови відбуваються значні кількісні та якісні зміни, причиною яких слугують економічна глобалізація і розвиток бізнесу, стрімкий розвиток і впровадження сучасних інформаційних технологій у всі

сфери нашого життя. Комп'ютеризація соціального життя призводить до того, що багато неологізмів, які пов'язані з інформаційною революцією, належать одночасно сфері сучасної техніки, економіки, політики, медицини та іншим сферам суспільства.

Проблемою неології займалися такі вчені, як Р. Берчфільд, О. Л. Боярська, В. Г. Гак, Ю. О. Жлуктенко, В. І. Заботкіна, Ю. А. Зацний, К. В. Ковтун, Є. С. Кубрякова, Л. Ф. Омельченко, Т. О. Пахомова, В. Н. Телія та інші.

Термін «неологія» вживається дослідниками в двох значеннях:

- 1) наука про неологізми;
- 2) сукупність неологізмів.

Що стосується самого терміну, то неологізм (від грец. νέος – молодий, новий і λογισμός – судження, вислів) – новостворений термін, слово або фраза, що перебуває в процесі входження в загальне використання і ще не включений до загальноживаної мови, є новим або за формою або за змістом.

Серед неологізмів можна виділити:

1. Власне неологізми (новизна форми поєднується з новизною змісту): *playlistism* – плейлистизм, дискримінація за ознакою музичних вподобань, *netiquette* – нетікет, правила поведінки в мережі Інтернет.

2. Трансномінаційні неологізми, які поєднують новизну форми слова зі значенням, яке вже передавалося раніше іншою формою: *umbrella* – політичне прикриття, *big C* – рак.

3. Семантичні інновації, або переосмислення (нове значення позначається формою, котра вже була в мові): *bread* – гроші, *drag* – нудьга.

Неологізм проходить кілька стадій соціалізації (прийняття в суспільстві) і лексикалізації (закріплення в мові).

Особливістю неологізмів є те, що вони досить пізно фіксуються, або взагалі не фіксуються словниками. У перекладацькій практиці, в тих численних випадках, коли відсутній еквівалент перекладу, при передачі неологізмів з англійської мови на українську використовується ряд прийомів: транслітерація; транскрибування; калькування; описовий переклад, або експлікація; пряме включення.

Транслітерація – механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої. Наприклад: *hackerazzi* – хакерацці, людина, яка зламує електронну пошту знаменитостей, їх рахунки для отримання певних даних з комп'ютера; *lostaphile* – лостофіл, фанатичний прихильник серіалу *Lost* («Залишитися в живих»); *blonder* – блондер, молодий хлопець, котрий зав'язує стосунки тільки з білявками.

Транскрибування – механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при головній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої, але з врахуванням фонетичного звучання слова. Наприклад: *brandalism* – брендалізм, завішування фасадів міських будівель потворними рекламними постерами; *oprahization* – опраїзація, зростаюча тенденція сповідатися на людях, чому немало посприяло популярне телешоу *Опри Уінфрі*.

Калькування – копіювання іншомовного слова за допомогою свого, незапозиченого матеріалу, або поморфемний переклад іншомовного слова, відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови, що здійснює переклад: *word of mouse* – слово миші, інформація поширена через чати і блоги; *garage mahal* – гараж-махал, багатоповерховий гараж або парковка.

Описовий переклад, або експлікація – прийом перекладу, який полягає в описі засобами іншої мови певного поняття. Наприклад: *outernet* – традиційні засоби масової інформації (які протиставляють Інтернету), або реальне життя; *Arab Spring* – Арабська весна, – словосполучення, яким стали позначати революційні події в Лівії, Сирії, Єгипті та інших арабських країнах.

Останнім часом досить розповсюдженим і популярним став прийом прямого включення, котрий представляє собою використання оригінального написання англійського слова в іншомовному тексті. Використання способу прямого включення може бути виправдано в тих випадках, коли неологізм

неможливо передати жодним з розглянутих способів перекладу у зв'язку зі специфічністю його звучання або написання: *iPad, iPod, Apple*.

Основними критеріями, які повинні бути прийняті до уваги перекладачем при пошуку відповідності англійського неологізму в українській мові, є стислість і однозначність тлумачення, тому запропонований перекладачем варіант повинен бути в першу чергу зрозумілим.

Плахотнікова М. С.

Кременчуцький інститут

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, Україна

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
З ОНОМАСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ
МОВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ**

В останні десятиліття інтенсивно розвивається теорія фразеології та фразеології, виходить у світ велика кількість оригінальних фразеологічних праць як у нашій країні, так і за кордоном. Фразеологізми з власними назвами являють собою яскраво марковані одиниці, а отже, є багатим матеріалом для вивчення національної специфіки мов.

Актуальність теми дослідження обумовлена виникненням нового лінгвістичного феномена і визначається такими факторами, як значне поширення останнього, його зростаюча роль у процесі комунікації, недостатня розробка проблеми, відсутність комплексного дослідження фразеологізму з ономастичним компонентом. Предметом вивчення є структурно-семантичні особливості та специфіка відображення лінгвокультурної інформації в англійських фразеологізмах з ономастичним компонентом, а також способи їх перекладу на українську мову.

Незважаючи на значний обсяг наукових праць, цікавість до цієї області мови не зникає ні серед дослідників, ні серед тих, хто просто небайдужий до

слова. Засновником теорії фразеології є швейцарський лінгвіст Шарль Баллі, який вперше систематизував словосполучення у своїх працях «Нарис стилістики» та «Французька стилістика». Концепція Баллі розглядається у працях В. О. Виноградова, Р. О. Будагова, З. С. Амосової, В. В. Куніна, Н. С. Назаряна та багатьох інших мовознавців. Слово «фразеологія» походить від двох грецьких слів: «фразис» – «вираження» і «логос» – «навчання». Фразеологія як самостійна лінгвістична дисципліна виникла в 40-х рр. ХХ ст. у радянському мовознавстві. Передумови теорії фразеології були закладені в працях О. О. Потєбні, І. І. Срезневського, О. О. Шахматова і Ф. Ф. Фортунатова. Існує ряд основних ознак фразеологізмів: стала конструкція; смислова, структурна єдність; складні по складу; семантично неподільні; сталість складу; непроникливість структури. В. В. Виноградов виділив три основних типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення [2, с. 141]. Н. М. Шанський виділив четвертий тип фразеологічних одиниць – фразеологічні вирази. Фразеологічні одиниці можна розподілити за такими групами: імена і прізвища дітей; географічні назви; назви місяців та днів тижні; назви національностей; міфологічні, біблійні та стародавні історичні назви. Фразеологізми з ономастичним компонентом можна розподілити за такими групами: дієслівні; субстантивні; ад'єктивні; адвербіальні; вигуківі [1, с. 20; 4, с. 50]. Також фразеологічні одиниці можна розподілити за такими фразеосемантичними групами: людина і суспільство; об'єкти та явища матеріального світу; абстрактні поняття; часові відношення та характеристики; просторові характеристики.

Виділяють кілька способів перекладу англійських фразеологічних одиниць з ономастичним компонентом українською мовою: 1) фразеологічні еквіваленти (*the thread of Ariadne* – нитка Аріадни) [3, с. 101]; 2) фразеологічні аналоги (*make hay while sun shines* – куй залізо, допоки гаряче); 3) калькування (*Rome was not built in one day* – Рим будували не за один день) [3, с. 46]; 4) описовий переклад (*not to know somebody from Adam* – не мати жодної уявлення про когось, не знати когось в обличчя); 5) комбінований переклад

(every Jack has his Jill – «для будь-якого Джека знайдеться своя Джилл», у кожного голуба своя горлиця); б) транскрипція та транслітерація (Big Ben – Біг-Бен).

Проаналізуємо вищезазначену інформацію на наступному прикладі: *I was jack of all trades when I was young and volleyball came up one weekend so I went with it and kept going since then.*

Фразеологізм «jack of all trades» має сталу конструкцію, являє собою слову, структурну єдність, складний по складу, бо утворюється з'єднанням декількох компонентів, семантично неподільний, так як має звичайно нероздільне значення, яке можна виразити одним словом. Йому властива непроникливість структури, у їхній склад не можна довільно включати які-небудь елементи. Відноситься до групи – імена та прізвища людей. Характеризується сталістю складу. Той чи інший компонент фразеологізму не можна замінити близьким за значенням словом. За співвіднесеністю з частинами мови відноситься до субстантивної групи. Це речення можна перекласти за допомогою фразеологічного аналогу таким чином: *Я був майстром на всі руки, коли був молодим і в одні вихідні виграв у волейбол, тому з того часу я вирішив ним займатися.*

Фразеологічні одиниці з ономастичним компонентом становлять розгалужену систему різноструктурних у граматичному аспекті одиниць і є однією з найбільш експресивно забарвлених груп у фразеологічному фонді англійської мови, що також слід враховувати при перекладі на рідну мову, оскільки фразеологізми з власними назвами є органічним компонентом мовної культури й міжособистісного спілкування англійців та інших носіїв цієї мови.

Список використаних джерел:

1. Вежбіцька Г. А. Семантичні універсалії в описах мов / Г. А. Вежбіцька. – М., 1999.
2. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В. В. Виноградов // Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М.: Наука, 1977. – С. 140–161.
3. Данилова З. В. Теоретичні аспекти перекладу / З. В. Данилова. – Вінниця: Нова книга, 2009. – 212 с.
4. Ступин Л. П. Теория и практика английской лексикографии / Л. П. Ступин. – Л., 1982.

Науковий керівник: к. філол. н., доц. Валусєва Н. М.

Прохватило Ю. В.

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ШТАМПІВ І КЛІШЕ У СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

В сучасному загальному арсеналі мовних засобів кліше займають важливе місце, проте у мовознавстві роль кліше та штампів, особливості, що пов'язані з їх перекладом, мало вивчені, недостатній і обсяг спостережень над конкретними прикладами їх утворення та функціонування, відмежування кліше від штампів, фразеологізмів, крилатих слів, цитат, вигуків, розмовних формул, що, в свою чергу, обумовлює актуальність досліджень у цьому напрямку. Доволі обмежена і кількість робіт, присвячених семантичним, лексико-граматичним властивостям кліше, не сформульована чітка семантична і синтаксична типологія даних утворень.

Діапазон розуміння кліше в сучасній гуманітарній науці достатньо широкий – від психологічних, культурних і філософських кліше до мовних кліше як проблеми успішної комунікації в практиці культури мови. В мовознавстві існують успішні спроби осмислення цього явища (Т. М. Ніколаєва, Є. П. Захарова, В. Н. Москвін та ін.), але в цілому в лінгвістиці під поняття «кліше» підводиться досить широке коло явищ.

Існує і проблема відмежування термінів «кліше» і «штамп». У лінгвістичній літературі неодноразово робилися спроби як ототожнити, так і розмежувати ці поняття. Лінгвістичний словник поняття кліше і штамп ототожнює, розглядаючи штамп як «стилістично забарвлений засіб мови, закріплений у колективній свідомості носіїв даної мови як стійкий, готовий до вживання і тому найбільш «зручний» знак для вираження певного мовного змісту, що має експресивне і образне навантаження» [1, с. 588]. Ототожнення кліше і штампа стало можливим завдяки тому, що і кліше, і штамп мають схожу

природу та походження, оскільки характеризуються «відтворюваністю», тобто кліше може переходити в розряд штампа за умови широкого масового відтворення. Звідси очевидно, що спільним у природі штампу і кліше є ознака відтворюваності, «готовність» відтворення у мові.

На відміну від мовних кліше, які є основним будівельним матеріалом мови і становлять схему, закріплену за відповідною ситуацією, мовні штампи – це стерті, колись образні вислови, зайві слова, неточні вислови, безкінечні, стилістично не вмотивовані словесні повтори, які створюють негативний стилістико-смісловий ефект. Хоча мовні кліше рідко породжують штамп, але наявність таких конструкцій не на своєму місці або багаторазове їх повторення призводить до появи штампів.

Головною причиною породження штампів є відсутність в авторській мові тих засобів, які допомогли б швидко, зручно й економно висловити думку. Тому й спостерігається нанизання кількох абстрактних слів, розташованих поряд. Поява ж кліше пов'язана з частотністю й повторюваністю мовних ситуацій.

Відмінність штампа від кліше, згідно енциклопедії «Кругосвет», полягає не у формальній, а у функціональній площині: «штампи не беруть участі у мовному маніпулюванні або мовній грі, а також не створюють, на відміну від цитат, додаткового соціального сенсу» [2]. Також підкреслюється закріпленість штампів до певної ситуації, яку вони мають описати, їх залежність від неї, тоді як кліше є більш самостійною одиницею. Сам термін «кліше» у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці наповнюється різним змістом. У французькій лінгвістиці «*cliché*» являє собою стерту стилістичну фігуру, яка стала банальною через надмірне вживання (Р. Амоссі, Ш. Баллі, Ж. Мунен та ін.). Синонімами терміна «*cliché*» є французький термін «*expression banale*», англійські терміни «*stock phrase*», «*hackneyed expression (phrase)*», «*trite expression (phrase)*».

Схожість мовних штампів і кліше проявляється і в їх структурі: ними можуть бути не тільки мовні фрагменти, але й структурні моделі вживання тих

або інших мовних одиниць. Наприклад, штампи *vital issue* (насущне питання), *free world* (вільний світ), *pillar of society* (стовпи суспільства), *bulwark of liberty* (оплот свободи) мають однакову структуру N + of + N, яка є досить частотною серед газетних штампів, а кліше *Allow me...*, *Excuse me to...*, *Remember me to...* мають у своєму складі дієслово в наказовому способі та особисте займенник в об'єктному відмінку.

Наявність у текстах різних жанрів кліше і штампів теоретики і практики перекладу кваліфікують як одну з проблем процесу перекладу. Якщо штампи або кліше вживаються упродовж доволі великого відрізка часу, то, як правило, проблем для перекладу вони не становлять. Найбільш розповсюджений метод перекладу в таких випадках – підбір аналогічних еквівалентів у мові перекладу. Наприклад: *all things considered* – *враховуючи все вищесказане*; *it is all to the good* – *все на краще*; *ample opportunity* – *необмежені можливості*.

Проблему для перекладу становлять такі слова-кліше, що виникли нещодавно і які, як правило, не мають усталеного «паралельного» еквівалента у мові перекладу. Такого роду лексика більш за все характерна для певної соціальної групи і, по суті справи, представляє собою своєрідний соціальний діалект. Така особливість кліше породжує особливі труднощі для перекладу.

Таким чином, коло проблем, пов'язаних з вивченням кліше та штампів у лінгвістиці та перекладознавстві, доволі широке, охоплює як питання визначення та розмежування цих термінів, так і їх класифікації, а також труднощі їх передачі у мові перекладу. До питань, що знаходяться в процесі розробки, також відноситься порівняльне дослідження фондів мовних кліше, оскільки, як показує досвід, матеріал фонду мовних кліше однієї мови недостатній, щоб зробити достовірні висновки щодо сутнісних характеристик кліше.

Список використаних джерел:

1. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru>

Д. пед. н. Секрет І. В., Сікарьова Н. Г.

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ В ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Мова – це багатомірне, складне утворення. Поняття «мова» містить у собі не лише набір слів зі сталими значеннями та граматичні структури, які зумовлюють зв'язок цих слів у речення. Мова, окрім усього іншого – дзеркало ментальності народу-носія, і саме це робить мову подібною до великого живого організму, який неупинно розвивається та вдосконалюється. І найбільш яскравим відображенням людської ментальності слугують ідіоматичні вирази.

ІО – це той прошарок мови, який викликає значні труднощі. Для того, щоб перекласти ту чи іншу ідіому, тобто для того, щоб зрозуміти зміст фрази, треба розуміти значення усього виразу в цілому. Зміст ідіоматичних виразів досить часто не мотивований значенням окремих компонентів, тобто перекласти їх, спираючись лише на лексичні значення слів, неможна. Сьогодні ідіоми використовуються всюди, і економіко-політичний дискурс не є виключенням. Але використання ІО в економіко-політичному дискурсі має певні особливості.

Вивченням фразеології в цілому, і, зокрема, ідіоматичних одиниць, займалися такі вчені, як Ш. Балі, А. Потебня, В. Виноградов, В. Телія, А. Кунін та ін. Ш. Балі взагалі дав загальне визначення фразеологізму, а у працях В. Виноградова були поставлені питання про основні поняття фразеології, надана класифікація ФО куди були включені і ІО. Серед сучасних мовознавців вагомий внесок зробив Р. Спієрс, який включив до ІО речення різного характеру, як, наприклад, кліше та мовні штампи.

Переходячи безпосередньо до розгляду теми статті, треба, перш за все, окреслити, що входить у поняття «ідіоматичні одиниці». У вітчизняному мовознавстві протягом довгого часу існувала традиція називати ідіоми «фразеологічними зрощеннями», за термінологією відомого радянського мовознавця

акад. В. Виноградова, який розподілив фразеологічні одиниці на фразеологічні зрощення (або ідіоми у вузькому значенні), фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [1, с. 44]. Проте, слід зазначити, що в британському та американському мовознавстві більшу популярність має «широкий підхід» до проблеми ідіоми. До складу ідіом західні лінгвісти відносять не лише фразеологізми усіх типів, а навіть і паремії – приказки, прислів'я, крилаті вислови, цитати тощо. Так, Р. Спієрс у передмові до «Словника американських ідіом» пояснює вибірку одиниць для даного видання наступним чином: *«Every language has phrases or sentences that cannot be translated literally. Many clichés, proverbs, slang phrases, phrasal verbs, and common sayings offer this kind of problem. A phrase or sentence of this type is usually said to be idiomatic. This Dictionary is a collection of the idiomatic phrases and sentences that occur frequently in American English»* [2, с. 7]. Тобто ми бачимо значне розширення поняття «ідіоми» порівняно з розумінням В.Виноградова: адже до складу ідіом віднесені не лише словосполучення, а й речення різного характеру: кліше, прислів'я, сленгові фрази, мовленнєві штампи.

У рамках даної роботи зупинимося на використанні ІО з концептом гроші. Не викликає жодних сумнівів, що економіка, як і політика, неможлива без грошей. Саме тому використання ІО з концептом гроші, на наш погляд, заслуговує окремого вивчення, адже вони становлять досить вагому частину усіх ідіоматичних виразів, що вживаються у економіко-політичному дискурсі. Ідіоматичні одиниці досить поширені у економіко-політичному дискурсі, але їх використання має певні особливості. Наприклад, вираз *«feel like million dollars»* зустрічається у реченні *«When we are wearing it we feel like the proverbial million dollars, giving us confidence, no matter what the event»* – *«Коли ми одягаємо це вбрання, то виглядаємо на мільйон доларів, і це дає нам впевненість, незалежно від приводу»* [3]. Навіть у україномовного читача не буде проблем з інтерпретацією цього виразу, адже американська реалія – долар – стала інтернаціоналізмом та символом багатства та впевненості.

Досить цікавим є те, що такі ІО, як фразеологічні зрощення, які не мають у собі компонентів, пов'язаних з грошима, майже не використовуються у економіко-політичному дискурсі. Наприклад, ІО **«to pay through nose»** зустрічається близько трьохсот разів у різних статтях за останній місяць на сторінках видання **«The New York Times»**. У перекладі цей вираз значить **«платити шалені гроші»**: **«Investors are paying through the nose for the privilege of investing in funds»** – «Інвестори платять шалені гроші за привілей робити інвестиції у цей проект» [3]. Вирази з компонентами **«money»** також досить широко зустрічаються, наприклад, наявний навіть вираз **«pocket money»** на шпальтах **«The Times»**: **«How much pocket money do you get?»** – «Скільки кишенькових грошей ти отримуєш?» [4]. Цікаво, що вирази побутового характеру, як, наприклад, **«marry money»**, зустрічається лише у заголовках статей: **«Is marrying for money worth it?»** – «Одруження заради грошей: чи воно того варте?» [4]. У той же час, вираз **«to salt away»** у значенні «накопичувати» не зустрічається взагалі, хоча у перекладі і пов'язаний з грошима.

Отже, ІО є невід'ємним компонентом економіко-політичного дискурсу. Вони сприяють реалізації експресивності у тексті, а також використовуються для збільшення емоційного навантаження на читача, задля надання тексту образності. В економіко-політичному дискурсі значно поширенішими є ті ІО, які у своєму складі мають компонент, прямо пов'язаний з грошима.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В. В. Виноградов // Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М.: Наука, 1977. – С. 140–161.
2. Словарь американских идиом / сост. Спирерс Ричард, А. – М.: Русский язык, 1991. – 464 с.
3. Офіційний сайт видання **«New York Times»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/>
4. Офіційний сайт видання **«The Times»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/>

Сташук К. С.

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ

Економічний переклад – це невід’ємна частина будь-якого міжнародного бізнес-процесу. Існування і розвиток бізнесу неможливий без встановлення економічних відносин. В наш час постійно виникає необхідність співпраці з іноземними партнерами з різних країн. Як і будь-яке інше співробітництво, робота з іноземними партнерами супроводжується фінансовою та економічною документацією. Якісний переклад економічних текстів відіграє значну роль, оскільки дозволяє іноземним компаніям оцінювати професіоналізм керівництва організацій і, відповідно, ступінь надійності співпраці в цілому.

Економічний переклад, який містить мінімальну помилку може призвести до неприємних наслідків, тому переклад економічних текстів вимагає від перекладача високої відповідальності, вміння концентрувати увагу, ретельності і акуратності в деталях. Більш того, економічний переклад має ряд особливостей. У даній статті ми зазначимо лише деякі з них, а саме:

- розбіжність у лексичному складі і морфо-синтаксичній структурі вихідної мови та мови перекладу;
- специфіка перекладу багатокomпонентних термінів.

При зіставленні англійських багатокomпонентних термінів та їх українських еквівалентів відзначаються розбіжності в лексичному значенні ядерних компонентів. Так, англійська мова широко використовує іменники широкої семантики як основу для утворення термінів, що не характерно для нашої термінології, тому лексичні розбіжності неминучі при передачі значення компонента *item*: термін *non-distributable items* (статті, що не розподіляються) слід перекладати як *нерозподілений прибуток*. Або *extraordinary items* (надзвичайні статті) – *надзвичайні прибутки і витрати*.

Розбіжності в лексичному значенні неядерних компонентів багатоконпонентних термінів вихідній мові (ВМ) та мові перекладу (МП) також пояснюються різними традиціями номінації понять в ВМ та МП:

- *book value* (досл.: книжкова вартість – вартість за бухгалтерським книгам) – *балансова вартість*;
- *cash in hand* (досл.: грошові кошти в руці) – *грошові кошти у касі*.

Порівняльний аналіз англійських та українських термінів фінансової звітності на формально-семантичному рівні показує, що розрізняється як їх морфо-синтаксична структура, так і їх лексичний склад. При цьому в більшості випадків терміни ВМ та МП характеризуються також різним числом компонентів.

Розбіжності, які виявляються при зіставленні ряду термінів ВМ та МП на формально-семантичному рівні, представлені трьома основними видами:

- а) розбіжності в морфо-синтаксичній структурі;
- б) розбіжності в лексичному складі;
- в) розбіжності в лексико-граматичній структурі термінів ВМ та МП.

При перекладі багатоконпонентних термінів необхідно з'ясувати їх склад, визначити головне слово і порядок, відповідно до якого слід розкривати значення даного словосполучення:

- *Income statement account* – рахунок прибутків і збитків;
- *Common stock capital accounts* – рахунки обліку акціонерного капіталу по звичайним акціям;
- *Fully paid shares* – повністю оплачені акції;
- *Employees profit sharing* – участь робітників і службовців в прибутках;
- *Acceptance of documents for collection* – прийняття документів на інкасо;
- *Rest of the world account* – рахунок закордонних операцій.

Коли мова йде про перекладацьку еквівалентність, ми, в першу чергу, маємо на увазі можливість передачі вихідного тексту в мові перекладу у максимально повному обсязі. Однак, мовна своєрідність будь-якого тексту, орієнтованість його змісту на певну аудиторію, яка володіє лише їй притаманними

«фоновими» знаннями і культурно-історичними особливостями, не може бути з абсолютною повнотою «відтворено» на іншій мові. Саме тому переклад не передбачає створення тотожного тексту і відсутність тотожності не може бути доказом неможливості перекладу. Втрата якихось елементів вихідного тексту не означає, що цей текст «неперекладний». Неможливість відтворити в перекладі якусь особливість оригіналу – це лише окремий вияв загального принципу нетотожності змісту двох текстів на різних мовах. Відсутність тотожності аж ніяк не заважає перекладу виконувати ті ж комунікативні функції, для виконання яких був створений текст оригіналу.

Специфіка перекладу полягає в тому, що він має бути повноправною заміною оригіналу, рецептори перекладу розглядають його повністю тотожним вихідному тексту. В цілому, розбіжності у структурі термінів на різних рівнях не перешкоджають досягненню еквівалентності перекладу, бо дозволяють висловити ідентичні категоріальні значення у ВМ та МП.

Стребкова А. Є.

Кременчуцький інститут

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ
ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTI**

В час, коли українське суспільство досягло нового рівня у відносинах з англomовним світом, мова залишається одним з головних засобів досягнення успіху в сфері міжнародної співпраці. Одним із напрямків такої співпраці є сфера бізнесу. Завдяки її швидкому розвитку, спеціальна лексика цієї галузі теж зазнала змін. Переносне вживання спеціальної наукової, професійної, економічної лексики дозволяє не лише відобразити реальний світ і об'єктивне знання про нього, закріплене в мові, а й створити образність, яка дозволить більш яскраво уявити описувану реальність.

Тому дослідження спеціальної лексики тієї чи іншої галузі дозволяє з'ясувати, як галузь людської діяльності виражена в мові, яким чином слова співвідносяться з життєвим досвідом, дає можливість виділити ті асоціації, що спричинили до утворення спеціальної лексики певної галузі. Отже, у зв'язку з цими змінами в мові, вивчення спеціальної термінології, а особливо метафоричних термінів, є актуальним.

Сьогодні спостерігається тенденція метафоризації термінів певної сфери, що не лише є новим, свіжим способом мовного вираження, але й розвиває та збагачує семантику. Дану тему досліджували такі вчені, як зазначають О. А. Сербенська, Л. М. Алексеева, В. М. Лебенюк, В. І. Карабан.

Основною метою даної роботи є дослідження особливостей формування та перекладу метафоричних термінів.

Головними методами дослідження у цій роботі є: синтаксичний аналіз формування метафоричних термінів в мові, семантичний та прагматичний метод, а також компонентний, контекстуальний та метод співставлення.

Загальна особливість використання образних засобів в сфері економіки – прагматичний характер образності, характерними рисами якої є об'єктивність, строгість, послідовність, однозначність.

Відомо, що причиною появи метафоричних переносів є робота мислення, залежного від національно-культурних особливостей. Термінологічна номінація, як правило, також ґрунтується на специфічній національній мотивації. Особливо це відноситься до термінів, створених в надрах рідної мови, де панують метафоричні перенесення. У зв'язку з цим дуже часто лише метафоричний термін дозволяє у процесі спілкування із людьми повідомити про своє розуміння суті явища чи об'єкту, які не мають ще своєї встановленої назви. Зі всією умовністю метафора містить такий об'єм інформації, який дозволяє їй виконувати функції терміна. Характерним при цьому явищі вважається рух семантики таких термінів від первинного значення метафори до спеціального, галузевого значення.

Метафоричний термін – це метафора, тобто перенесення найменувань, яке ґрунтується на асоціації за схожістю, яка позначає певне наукове поняття

і вживається у спеціальній сфері. Існує три етапи утворення терміна шляхом метафоризації: відбір об'єкта за розпізнавальними ознаками; концептуалізація, тобто формування поняття об'єкта під впливом значення загальноживаного слова; закріплення вибраної одиниці номінації за новим поняттям.

В. І. Карабан виділяє три основні способи передачі метафоричних термінів: метафоричним словом, яке має такий самий або дуже подібний характер образності; метафоричним словом, котре має інший характер образності; не-метафоричним словом, що передає тільки денотативний зміст англійського метафоричного слова, а не образність.

На жаль, питання перекладу метафоричних термінів все ще відкрите. Більшість науковців розглядає переклад метафоричних термінів з точки зору основних типів перекладу метафор або термінів окремо. Але переклад метафоричних термінів вимагає перетворень особливого роду, які допомагають зберегти або модифікувати емоційно-естетичну інформацію. Проблема перекладу термінів, до складу яких входить метафора, полягає в тому, що внаслідок різної культурної природи, вони по-різному проявляються в мові й становлять своєрідне відхилення від стандартної сполучуваності мовних одиниць. Вони становлять для перекладача певну складність, оскільки в мові перекладу вони часто не мають усталених лексичних еквівалентів, виступаючи фактично семантичним новоутворенням. У багатьох випадках переклад метафоричних термінів вимагає перетворення, яке полягає як в словесному, так і в граматичному зміні вихідного тексту, якщо цього вимагають відмінності в принципах комбінаторики між вихідним мовами і мовою перекладу. Але, проаналізувавши способи перекладу метафор та термінів, можна встановити основні засоби перекладу такого утворення, як метафоричні терміни. Це: пошук еквівалентної або варіантної відповідності; описовий переклад; транскодування – адаптація іноземного слова за допомогою транскрипції або транслітерації; калькування – поелементна передача складних слів і словосполучень; трансформаційний переклад.

Отже, метафоричні терміни – це терміни, які утворилися шляхом метафоричного перенесення, тобто перенесення назви з одного предмета на інший на

основі подібності. Сьогодні спостерігається тенденція до інтернаціоналізації термінів-метафор, що відображають суто національний колорит, адже мова економіки також є відображенням особливостей національного менталітету в рамках сформованої культурної традиції. Переклад таких метафоричних термінів становить певні труднощі. Перекладач має прагнути до збереження образності метафоричного терміна, однак не слід зловживати цим способом. Головне завдання перекладача – забезпечити адекватність перекладу, досягти прагматичних цілей автора. У випадку, коли зберегти образ неможливо або недоцільно, рекомендується спробувати підібрати метафоричний термін з іншим характером образності. Коли не виконуються дві перші умови, перекладачеві дається можливість нехтувати образністю метафоричного терміна задля передачі його головного семантичного навантаження.

Перспектива подальшого дослідження метафоричних термінів економічної спрямованості полягає в проведенні кореляційного аналізу специфічної передачі метафоричних термінів в галузі економіки та в інших споріднених галузях знань.

Фомина Е. В., Латфуллина И. Д.

Тюменский государственный университет, Российская Федерация

ТЕРМИНОЛОГИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ

Необходимость подготовки специалистов по сервису и туризму сформировалась в последние годы в связи с развитием рынка российского и международного туризма и сферы услуг. Специалисты данной квалификации востребованы в учреждениях социального обслуживания, туристических фирмах, коммерческих и муниципальных структурах, в сфере управления и организации рекреационной деятельности, санаториях и курортах.

Тюменский госуниверситет готовит специалистов в области сервиса и туризма на базе департамента «География, экология, природопользование и туризм». За период обучения студенты изучают два иностранных языка, что

позволит им после окончания университета осуществлять коммуникационные связи с российскими и зарубежными туристическими партнёрами, выступать в роли консультантов по организации туристической деятельности и т. д.

Важной особенностью современного туристического бизнеса является то, что его представители постоянно находятся в сфере межкультурных коммуникаций. Для успеха их профессиональной деятельности важно понимание деловых культур разных стран, учёт национальной психологии, традиций и обычаев, что напрямую связано со знанием иностранных языков.

Современный этап развития индустрии туризма характеризуется дифференцированностью профессиональной деятельности, что предъявляет высокие требования к уровню и качеству подготовки квалифицированных специалистов. За последние годы в общественный обиход стало входить большое количество иностранных слов – специальных терминов и понятий из области туризма, многие из которых ранее или не были известны, или мало употреблялись в российском туристическом бизнесе, и, следовательно, не получили ещё чёткого толкования в русской лексикографии. Изучение и правильное использование терминологии международного туризма является важнейшим условием успешной подготовки специалистов данного профиля, ведь специальные термины представляют собой большинство информационно-значимых единиц научного текста, поэтому работа по освоению терминологии является важным аспектом в обучении языку для специальных целей.

Направления «Сервис» и «Туризм» связаны со многими сферами человеческой деятельности, например, с географией, природоведением, историей, культурой и т. д. Поэтому отбор наиболее распространённой и общеупотребляемой в туристическом бизнесе лексики очень важен для успешного профессионально ориентированного обучения студентов.

Многие авторы, исследующие термолексику, утверждают, что обширная словарная база, которая используется в сфере оказания туристических услуг, является заимствованной из других языков, более того, в силу исторических и социальных причин в профессиональной сфере туризма наиболее употребительным признаётся английский язык. С этим трудно не согласиться. При

постоянном расширении сферы международных контактов английский язык давно стал языком международного общения. При этом прослеживаются определённые тенденции в процессе проникновения англицизмов в русский язык, так что термины для обозначения понятий туристической сферы можно условно подразделить на несколько групп.

Во-первых, **прямые заимствования**, обозначающие не существующие ранее в России реалии и приходящие в русский язык путём транслитерации, например, *principal* – принципал (оптовая турфирма, предоставляющая турагентствам право продавать их туры), *package tour* – пэкидж-тур (тур, включающий в себя некоторый набор услуг (перевозка, размещение, питание, экскурсии и т. д.), общая продажная стоимость которого равна стоимости его элементов), *wallet* – воллит (комплект туристических документов, выдаваемых туристической фирмой своим клиентам в специальном картонном бумажнике), *rotel* – ротель (туристический автобус, имеющий в салоне спальные места), *pool* – пул (соглашение о кооперации туристических фирм и авиакомпаний с целью совместной продажи услуг), *acquisition* – аквизация (привлечение новых клиентов к приобретению туристических и транспортных услуг), *time share* – таймшер (договор на размещение во время отдыха на один дом/квартиру разных лиц), *cabotage* – каботаж (судоходство между портами одного государства), *bonding* – бондинг (гарантия финансовой ответственности), а также *trekking* – трекинг (пеший поход), *caravanning* – караванинг (вид автотуризма, при котором в качестве средства размещения используют караван – оборудованный для жилья самоходный или прицепляемый к автомобилю фургон), *charter* – чартер (рейсы, которые не вносятся в основное расписание), *diving* – дайвинг (это подводное плавание со специальным снаряжением), *rafting* – рафтинг (сплав по горным рекам на лодках, катамаранах или плотках, не оборудованных моторными средствами), *de luxe* – де люкс (номер повышенного уровня комфорта) и др.

Непрямые заимствования входят в язык посредством калькирования. Например, *holding company* – холдинговая компания, *all inclusive* – всё включено, *European breakfast* – европейский завтрак, *cultural heritage* – культурное

наследие, *last-minute booking* – бронирование в последний момент, *entrance fee* – входная плата, *business class* – бизнес класс, *waiting list* – лист ожидания (список на подтверждение бронирования), *season ticket* – сезонный билет, *half board* – полупансион, *caravan tourism* – караванный туризм.

В условно третьей группе присутствуют английские слова, которые имеют термины **аналоги** в русском языке. Например, *hospitality* – гостеприимство, *itinerary* – маршрут, *pilgrim* – паломник, *accommodation* – размещение, *butter* – дворецкий, *hunter* – егерь, *sitting room* – гостиная, *room main/chamber main* – горничная, *traveller* – путешественник, *attendant* – смотритель, *chips* – чаевые, *cabin* – каюта, *mileage* – километраж, *load factor* – коэффициент загрузки транспорта, *home-port* – порт приписки, *insurance* – страхование.

Особое внимание обращает на себя тенденция заимствования новых терминов для уже существующих старых понятий по причине их престижности. Видимо считается, что это придаёт уже привычным понятиям более высокий статус. В этой группе можно встретить следующие слова: *service* – сервис вместо обслуживание, *price-list* – прайс лист вместо прейскурант, *lounge* – лаунж вместо салон, гостиная, *contractor* – контрактор вместо партнёр (по бизнесу), *sundeck* – сандек вместо палуба для загара, *manifest* – манифест пассажирский вместо список пассажиров, *cargo* – карго вместо груз, *profit* – профит вместо доход, прибыль.

И в заключение следует отметить, что несмотря на то, что в течение последних десятилетий такая сфера человеческой деятельности как туризм и оказание туристических услуг активно развивалась и превратилась в весьма разветвлённую и перспективную отрасль, туристическая терминология является недостаточно изученной. Это подтверждается прежде всего тем, что многие русские интернациональные термины уже давно существуют в речи, но не зафиксированы словарями. Количество специальных словарей по туризму в английском языке значительно больше, чем в русском языке.

ЗМІСТ

ЛІНГВІСТИКА І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

<i>Гутарева Н. Ю.</i> Контроль аспектных речевых навыков устной речи при обучении английскому языку	3
<i>Каламбаева Г. Б.</i> Mobile Assisted Language Learning	5
<i>Нешенко А. В.</i> Методологические основы преподавания лингвистического анализа иноязычного текста в ВУЗе.....	9

ФОРМИ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

<i>Орищин І. С.</i> Навчання студентів англійського діалогічного мовлення.....	13
<i>Салманова О. Б.</i> Дистанционное обучение иностранному языку в техническом вузе	16
<i>Станкевич І. Є., Струтинська Л. В.</i> Новий цифровий метод викладання іноземних мов	20
<i>Черник П. П., Пасічник С. М.</i> Вивчення іноземної мови з допомогою перекладу.....	24

ІННОВАТИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

<i>Дикан О. В.</i> Культурно-аксіологічні аспекти викладання української мови як іноземної.....	28
<i>Романюк С. З.</i> Інноваційні засади навчання української мови в діаспорі	31

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА (когнітивні та методологічні аспекти перекладу)

<i>Kuimova M. V.</i> Stylistic Devices in Literary Works (in Terms of William Shakespeare's Plays)	35
<i>Крайня К. П.</i> Способи формування та перекладу нової суспільно-політичної лексики англійської мови	38

<i>Кучумова Н. В.</i> Аспекти перекладу англійських фармацевтичних двокомпонентних субстантивних термінів-словосполучень українською мовою	41
<i>Ледовська Я. О.</i> Відтворення англомовних фразеологічних одиниць на позначення характеристик людської особистості в українському перекладі	45
<i>Малишко Д. Д., Лагерєва М. С.</i> Специфіка трансформації фразеологізмів в англійській мові та їх перекладу на українську	48
<i>Манаєнко В. С., Кузьменко Н. В.</i> Проблеми художнього перекладу	51
<i>Пасічник А. В.</i> Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу на українську мову.....	53
<i>Плахотнікова М. С.</i> Загальна характеристика фразеологізмів з ономастичним компонентом в сучасній англійській мові та способи їх перекладу на українську мову	56
<i>Прохватило Ю. В.</i> Проблеми перекладу штампів і кліше у сучасному перекладознавстві.....	59
<i>Секрет І. В., Сікарьова Н. Г.</i> Особливості використання ідіоматичних одиниць в економіко-політичному дискурсі	62
<i>Сташук К. С.</i> Деякі особливості перекладу економічних текстів.....	65
<i>Стребкова А. Є.</i> Особливості перекладу метафоричних термінів економічної спрямованості	67
<i>Фомина Е. В., Латфуллина И. Д.</i> Терминология туристического бизнеса в обучении языку для специальных целей	70

Наукове видання

Мови видання: українська, російська

МОВА І СВІТ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Матеріали регіональної науково-методичної конференції

студентів, аспірантів та молодих вчених

(20–21 лютого 2013 р.)

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор Біла К. О.

Технічний редактор Капуш О. Є.

Оригінал-макет Єпішко Д. В.

Дизайн обкладинки Єпішко Д. В.

Здано до друку 14.02.13. Підписано до друку 15.02.13.

Формат 60x84¹/₁₆. Спосіб друку – різнограф.

Ум. др. арк. 3,56. Тираж 100 пр. Зам. № 0213-02.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 6.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.

Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, вул. Березинська, 80, офіс 2

Поштова адреса: Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, п/в 87, а/с 4402

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com

e-mail: conf@confcontact.com